

BELARUS'UN COĞRAFI KONUMU VE FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

*Emin ATASOY**, *Vedat ÇALIŞKAN***,
*Elena GALAY****, *Mehmet ARSLAN*****

ÖZET

Avrupa Birliği'nin doğu sınırlarında bulunan Belarus, Türkiye'ye coğrafi mesafe bakımından uzak bir ülke değildir. Ancak ekonomik, ticari, kültürel karşılıklı ilişkilerin henüz belirli bir olgunluğa erişmemiş olması nedeniyle ülkemizde bilinirliği yüksek olmayan bir Slav ülkesidir. Türkiye'deki ulusal literatürde de Belarus ile ilgili araştırmalar yok denecek kadar azdır. Kuşkusuz bu değerlendirme eski Sovyet mekânından doğan birçok ülke ve çeşitli statülerdeki idari yönetimler için yapılabilir. Bu nedenle ülkemizde coğrafya biliminin yapacağı en önemli katkı alanlarından birisi de ülke tanıtımları oluşturmaktadır. Üstelik hızla değişen dünya koşullarına koşut olarak ülkelerin beşeri coğrafya özellikleri de oldukça dinamik ve değişkendir. Bu bakımdan Türkiye'de coğrafyacıların belirli aralıklarla yenileyecekleri ülke tanıtım çalışmalarına büyük ihtiyaç vardır. Küresel dünyanın sürekli değişen, fırsat ve olanaklarını izleyebilmek; uluslararası ekonomik, ticari, kültürel, politik ilişkilerde yeni beliren olanakları değerlendirebilmek için güncel veriler ve değerlendirmeler içeren ülke tanıtımları giderek önem kazanmaktadır. Çalışmanın başlıca amacı, Belarus'un coğrafi konum özelliklerini ve bunun jeopolitik-jeoekonomik yansımalarını irdeleyerek Belarus'un öne çıkan temel coğrafi özelliklerini tanıtmaktır. Çalışmada Belarus'un temel doğal ortam özelliklerinin yanı sıra, bu ülkeyi farklılaştıran karakteristik özellikler tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Belarus, Coğrafi Konum, Jeofiziki Konum, Eski Sovyet Devletleri, Slav Ülkeleri.*

* Doç.Dr., Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Bursa (Türkiye).

** Doç.Dr., Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Çanakkale (Türkiye).

*** Doç.Dr., Belarus Devlet Üniversitesi, Coğrafya Fakültesi, Coğrafya-Ekoloji Bölümü. Minsk (Belarus).

**** Dr., Al-Farabi Kazakistan Devlet Üniversitesi, Şarkiyat Fakültesi, Astana (Kazakistan).

ABSTRACT

Geographic Location of Belarus and Its Physical Geographic Features

Located on the eastern boundaries of the European Union, Belarus is not a country which is far from Turkey in terms of geographical distance. However, it is a Slavic country with no high recognition in our country since the mutual economic, commercial and cultural relations have not reached some maturity yet. There is hardly any study on Belarus in the national literature of Turkey. This evaluation can undoubtedly be made for many countries and administrative governments with various statuses which arose from the former Soviet space. Therefore, promotions of countries constitute one of the most important fields of contribution that the science of Geography will make in our country. Furthermore, the anthropogeographical characteristics of countries are quite dynamic and variable in parallel with the rapidly changing world conditions. In this respect, there is a great need in Turkey for studies regarding the promotion of countries that geographers will renew at specific intervals. Promotions of countries containing current data and evaluations are gradually gaining significance so as to be able to follow the continually changing opportunities and possibilities of the global world and utilize the newly appearing possibilities in international economic, commercial, cultural, and political relations. The principal aim of the study is to introduce the basic outstanding geographical properties of Belarus by investigating the geographical location characteristics of Belarus and their geopolitical & geoeconomic reflections. Besides the basic characteristics of the natural environment of Belarus, the characteristic features differentiating this country were discussed in the study.

Key Words: Belarus, Geographical Location, Geographical Location, Post-Soviet States, Slavic Countries.

1. Giriş

XX. yüzyılın sonuna doğru SSCB'nin dağılması neticesinde dünya siyasi haritası üzerinde 15 yeni postsovyet cumhuriyet, 15 genç bağımsız devlet ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi de bu çalışmada ele alınan Belarus Cumhuriyetidir. Belarus (Beyaz Rusya), XXI. yüzyılın ilk 13 yılı geride kalırken Avrupa Kıtası'nda, sosyalist geleneklere bağlı bir yönetim anlayışına sahip, sosyalist kalkınma modelleri ile ekonomik gelişimini sürdürmeye devam eden tek ülkedir. Belarus genelinde binlerce cadde ve sokak, sinema ve tiyatro binası, kültür evi ve kent meydanı, okul ve hastane Sovetskaya Armiya (Sovyet Ordusu), Oktyabrskaya Revolyutsiya (Ekim Devrimi), Komsomolskaya Molodej (Komsomol Gençliği), Prospekt Nezavisimosti (Bağımsızlık Caddesi) Ploşça Pobeda (Zafer Meydanı), Sovetskiy Put (Sovyet Yolu), Partizanskaya (Partizan), Proletarskaya (İşçi

Sınıfı), Krasnoaymersk (Kızıl Ordu) gibi SSCB dönemini yansıtan veya o dönemde çağrıştıran adlar taşımaktadır. Benzer olarak sosyalist dönemin büyük saygı ve itibar atfedilen Dzerjinski, Karl Marks, Lenin, Frunze, Maşerov, Yuriy Gagarin gibi çeşitli yazar, sanatçı, bilim adamı, asker ve devlet yöneticilerinin isimleri de şehirlerin park ve cadde adlarında günümüzde de yaşatılmaktadır. Yabancı ziyaretçiler Sovyet döneminin politik ve kültürel izlerini park ve meydanlardaki anıtlarda, heykellerde; devlet binalarının dış mimarisinde hemen ilk bakışta fark ederler. Belarus'un tüm kentlerinde sosyalist dönemi yansıtan politik, ideolojik ve kültürel bir şehrsel peyzaj hâkimdir. Devasa ölçekte Lenin heykelleri, kızıl yıldız ve orak-çekiç sembolleri, Kızıl Ordu ve şehit olmuş askerlere adanmış İkinci Dünya Savaşı anıtları, meydanları çevreleyen binalarda yazılı "Yaşasın halkların kardeşliği" gibi çeşitli sosyalist sloganlar halen tüm büyük kentlerin merkezlerinde dikkat çekici objelerdir.

Belarus'un coğrafi ve jeopolitik konumu bu ülkenin siyasal, ekonomik ve kültürel özellikleri bakımından kendine özgü bazı karakteristik özellikler kazanmasında etkili olmuştur. Avrupa'nın en genç cumhuriyetlerden biri olan Belarus, aynı zamanda bu kıtada denize kıyısı olmayan en büyük karasal devlettir. Hem Doğu ve Batı Avrupa ülkeleri arasında, hem de Avrupa Birliği (AB) ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri arasında adeta tampon bir bölgede yer alan Belarus, transit geçişlere elverişli konumu, Slav bilincine önem veren toplum yapısı, zengin ve renkli ulusal kültürünün yanı sıra Rusya'ya olan siyasi ve ekonomik bağımlılığı ile diğer Avrupa ve Eski Sovyet ülkelerinden belirgin bir şekilde farklılaşmaktadır.

Türkiye'de Rusya, Bulgaristan ve Ukrayna gibi birçok Slav ülkesi hakkında çok sayıda bilimsel yayın ve araştırma bulunurken, Belarus ile ilgili yayın ve araştırmalar da ciddi eksiklik gözlenmektedir. Belarus ülkemizde yeterince tanınmayan bir ülke olmakla birlikte, son yıllarda sanayi ve ticaret alanında faaliyet gösteren yatırımcıların, meraklı Türk turistlerin ve Belarus üniversitelerinde öğrenim görmek isteyen Türk öğrencilerin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Son on yılda Türkiye ile Belarus arasındaki ilişkilerde sanayi, ticaret, eğitim, inşaat ve turizm sektörleri üzerinden büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Belarus'taki üç üniversitede faal Türk Dili bölümlerinin olmasının yanı sıra çok sayıda Türkçe kursu veren eğitim kurumunun bulunması bu ülkede Türkiye'ye ve Türk kültürüne olan ilginin bir göstergesidir.

Türkiye ile Belarus arasındaki ilişkilerin gelişmesinde en temel rolü turizm üstlenmiştir. Nitekim son 15 yılda Belarus turistlerinin tatil için en çok tercih ettikleri ülkeler sıralamasında Ukrayna'dan sonra ikinci sırada yer alan Türkiye, sıralamadaki yerini gün geçtikçe sağlamlaştırmıştır. Örneğin 2000 yılında sadece 7 555 Belarus vatandaşı turist Türkiye'yi ziyaret

ederken, 2005 yılında bu sayı 32 329'a ve 2010 yılında da 83 266'ya yükselmiştir. Yani, 10 yıl gibi çok uzun olmayan bir dönemde Türkiye'yi ziyaret eden Belaruslu turistlerin sayısı yaklaşık 11 kat artmıştır. 2011 yılında Rusya'dan sonra Belarus'a en çok turist gönderen ülke de bu kez Türkiye (3 596 kişi) olmuştur. 2000 yılında Belarus'u ziyaret eden Türk turist sayısı sadece 107 iken 2010 yılında bu sayı 4707 olmuştur.¹ Son beş yılda Belarus'u ziyaret eden yabancı turistlerin kaynak ülkeleri itibarıyla dağılımına bakıldığında Türkiye Belarus'a en çok turist gönderen ilk üç ülkeden birisi olmuştur. Üstelik bu veriler Belarus'un aktif dış turizme karşı katı tutumunun yansıdığı bir dönemde elde edilmiştir. Vize güçlükleri, vize ücretlerinin yüksek oluşu, döviz taşıma ile ilgili sınırlamalar, ek maliyetler içeren çeşitli konuların varlığı (zorunlu Belarus ek sağlık sigortası, 1 haftadan uzun konaklamalarda turistlerin polis merkezlerinde yaptırılmaları gereken zorunlu kayıtlar vb) Belarus'un resmi turizm politikasını yansıtan sorunlardan sadece birkaçıdır. Ancak 2014 yılında Türkiye ile Belarus arasında vizelerin karşılıklı olarak kaldırılması beklenmektedir. Buna bağlı olarak Türkiye'den Belarus'a giden turist sayısında büyük artış olacağı öngörülebilir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, son dönemde hem Belarus halkının Türkiye'ye karşı olan ilgisi, hem de Türk halkının Belarus'a yönelik ilgisi artmıştır. Ekonomi, turizm, eğitim ve ticaret alanlarındaki etkileşim kuşkusuz bilimsel ve akademik işbirliği ile de desteklenmelidir. Nitekim ele alınan bu çalışma ile Belarus'un coğrafi konum özelliklerinin, doğal (fiziki) coğrafya özelliklerinin tanıtılmasının yanı sıra iki ülke arasında geliştirilme olanağı bulunan bazı işbirliği alanlarına dikkat çekilmesi hedeflenmiştir.

Slaveykov ve Zlatunova'ya göre herhangi bir ülkenin coğrafi konumu irdelenirken matematik (astronomik) konum, jeofiziki konum (doğal coğrafya konumu), jeoekonomik (iktisadi) konum ve jeopolitik konum olarak dört ayrı kategoride değerlendirilebilir.² Bu çalışmada Belarus'un sadece matematik ve jeofiziki konumları değerlendirilmiştir.

¹ <http://belstat.gov.by/>

² Slaveykov, P. ve Zlatunova, D. Geografiya na Balgariya, İzdatelstvo Paradigma, Sofya, 2005, s. 17

2. Belarus'un Matematik Konumu, Yüzölçümü ve Komşuları

Belarus, Avrupa ülkeleri arasında alan büyüklüğü bakımından “orta büyüklükteki ülkeler” grubunda yer alır. Ülke, 207 600 km² olan yüzölçümü ile Avrupa Kıtası topraklarının yaklaşık %2'sini oluşturmaktadır. Fransa ve İspanya gibi ülkelerden iki kat daha küçük alana sahip olan Belarus, Bulgaristan ve Yunanistan gibi ülkelerden iki kat daha büyük, İrlanda ve Çek Cumhuriyetinden üç kat, Hollanda'dan ise yaklaşık beş kat daha büyüktür.³ İsviçre, Lüksemburg, Belçika ve Hollanda'nın toplam yüzölçümlerinden daha geniş alan kaplayan Belarus, dünyanın en büyük Slav devletlerinden biridir. İsviçre'den yaklaşık beş kat daha geniş alana sahip olan Belarus, BDT üyesi ülkeler arasında yüzölçümü bakımından Rusya, Kazakistan, Ukrayna, Özbekistan ve Türkmenistan'dan sonra altıncı büyük devlettir.⁴

Yüzölçümü ile Avrupa'nın 13'ncü⁵, dünyanın ise 84'üncü en büyük ülkesi olan Belarus, doğu-batı yönünde 650 km, kuzey-güney yönünde ise 560 km uzunluğa sahiptir.⁶ Puhoviç rayonu (ilçesindeki) Antonovo köyü yakınında yer alan ve 53° 31' kuzey enlemi ile 29° 02' doğu boylamı koordinatlarına sahip olan nokta Belarus Cumhuriyetinin coğrafi merkezi olarak kabul edilmektedir (Foto 1).⁷

Belarus, idari yapı açısından 6 oblast (il) ve 118 rayondan (ilçe) oluşmaktadır. 1 Ocak 2012 tarihi itibariyle ülke sınırları içindeki yerleşmeler 112 kent, 92 kasaba ve 23389 köyde toplanmıştır.⁸ Ulusal nüfusun yaklaşık %76'sı kentsel; %24'ü de kırsal yerleşmelerde yaşamaktadır.⁹ 2012 yılında kuruluşunun 945 yılını kutlayan başkent Minsk 9 ilçeden oluşmaktadır. Minsk, 348 km²lik yüzölçümü ve 1,9 milyon nüfusu ile ülkenin en büyük

³ Belarus'un coğrafi konumu ile ilgili daha detaylı bilgi için bakınız: Lavrov, S. B. V. & Kaledin, N. V., *Ekonomiçeskaya, Sotsialnaya i Politiçeskaya Geografiya Mira. Region i Strani*, İzdatelstvo Gardariki, Moskova, 2003

⁴ Lukanov, A. Bojinov, N. Dimitrov, S., *Stranite v Sveta 2005-2006*, Spravočnik, İzdatelstvo Gloriya Palas, Sofya, 2005, s. 89-90

⁵ Rusya hariç tutulduğunda Avrupa'nın 12. büyük ülkesi Belarus Cumhuriyetidir.

⁶ Vanina, N. G., Ganuştenko, N. N., İvçenkov, V. İ., *Belarus-Strana Tvoego Buduştego, Kniga Dlya Vıypusnika, “Paçatkovaya Şkola”*, Minsk, 2010, s. 8-9 ve Mişçanka, V. R., “Strani Evropi: Belarus”, *Mejdunarodnyj Tsentr Kulturi Knigi*, Minsk, 2011, s. 10-25

⁷ Şaruho, İ. N., “Geografiçeskoe Polojenie. Obştaya Harakteristika. Formirovanie Teritorii”, *Yayınlanmamış Ders Notları*, Mogilev, 2012, s. 4

⁸ Zinovskiy, V. İ., *Belarus v Tsifrah 2012. Statistiçeskiy Spravočnik*, Natsionalnıy Statistiçeskiy Komitet Respublika Belarus, Minsk, 2012, s. 5

⁹ Beyaz Rusya'daki kentsel yerleşmeler grubu içinde hem şehir, hem de kasaba yerleşmeleri yer almaktadır.

kentidir. Ayrıca Minsk, ülkenin idari açıdan bağımsız ve hiç bir oblasta bağlı olmayan tek kentidir.¹⁰

Foto 1: Puhoviç Rayonu (ilçesindeki) Antonovo köyü yakınında yer alan ve Belarus'un merkezini gösteren sembolik anıt.

Transkontinental devletler (Rusya, Kanada, ABD vb.), subkontinental devletler (Hindistan, Brezilya vb.), makrotop devletler (Peru, Meksika, Arjantin, Cezayir, Mısır vb.) dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip ülkelerini oluşturmaktadırlar. Mikrotop devletler (Arnavutluk, Belçika, İsrail, Belçika vb.) ile minitop devletler (Vatikan, Andora, San Marino, Monako vb.) ise dünyanın en küçük yüzölçümüne sahip ülkelerini oluşturmaktadırlar.¹¹ Türkiye, Almanya, İsveç, Fas, Romanya, İspanya,

¹⁰ Beyaz Rusya'daki yerleşme türleri ve kentleşme konusu ile ilgili bakınız:

- Krasovskiy, K. K., "Transformatsiya Demografiçeskih Struktur Belarusi v Naçale XXI. Veka", Sbornik "Problemi Ustoyçivogo Razvitiya Regionov Belarus i Sopredelnih Stran" Sbornik Nauçnih Statey Vtoroy Mejdunarodnoy Nauçno-Praktičeskoj Konferentsii 27-29 Marta 2012, Otpëçatano v UO "MGU İmeni A. A. Kuleşova", Mogilev, 2012
- Krasovskiy, K. K., "Urbanistiçeskaya Evolyutsiya Belarusi", BRGU İmeni A. S. Puşkina, Brest, 2009
- Malahov, O. A., "Demografiçeski Protse i Sotsialnaya Sreda", Sbornik "Problemi Ustoyçivogo Razvitiya Regionov Belarus i Sopredelnih Stran" Sbornik Nauçnih Statey Vtoroy Mejdunarodnoy Nauçno-Praktičeskoj Konferentsii 27-29 Marta 2012, Otpëçatano v UO "MGU İmeni A. A. Kuleşova", Mogilev, 2012

¹¹ Bu konuda daha fazla bilgi için bakınız: Atasoy, E., Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 2010, s. 9-11

Polonya, Filipinler, Suriye ve Belarus gibi ülkelerin her birinin yüzölçümü 40 000 ile 800 000 km² arasında değiştiğinden bu kategorideki ülkelere “mezotop ülkeler”, yani “orta büyüklükte alana sahip ülkeler” denilmektedir (Günel, 2004: 65).

Her ülkenin dünya siyasi haritasında kendine özgü bir şekli ve biçimi vardır. Bazı ülkeler toplu, bazıları ise çok parçalıdır; bazıları bir şerit biçiminde uzanış gösterirken, bazıları da çeşitli üçgen görünümleri sergiler. Bazı ülkeler adalardan oluşurken, bazı ülkeler yarımadalar üzerinde kurulmuştur.¹² Bir ülkenin kapladığı alan itibariyle yansıttığı biçim ve şekli o ülkenin gelişimini, kalkınmasını, ulaşımını ve savunmasını olumlu ya da olumsuz etkileyebilir. Çok parçalı olmayan, devlet sınırları çok girintili-çıkıntılı olmayan, alanı toplu bir durum gösteren devletlerde ekonomik ve idari merkezlerden o ülkenin kenar bölgelerine doğru ekonomik ve idari hizmetler daha kolay götürülmektedir. Ayrıca bu tip toplu alana sahip (compact) ülkelerin toplam sınır uzunlukları daha kısa olduğundan, askeri savunma konusunda da büyük avantajlara sahiptirler. Belarus’un devlet sınırlarına ve dünya haritası üzerindeki şekline bakıldığında bu ülkenin beşgen şekilli tek parçalı toplu alanlı (compact) bir kara devleti olduğu görülmektedir.

Sınır bölgelerinden uzaklık mesafesi o ülkenin alan derinliğini en iyi yansıtan özelliklerinden biridir. Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Avusturya gibi ülkelerde devlet sınırından en uzakta olan yerleşmelerin uzaklığı 100-120 km iken Belarus’ta bu mesafe 200-220 kilometreye ulaşmaktadır. Özetle, coğrafi konumunda Belarus’un ilk olarak öne çıkan özelliği toplu alanlı (compact) ve tek parçalı bir ülke olmasıdır. Bu konum şekli Belarus’a önemli avantajlar sağlarken, denize kıyısının olmayışı da coğrafi konum bakımından en büyük dezavantajı meydana getirmektedir. Ayrıca başkent Minsk’in ülkenin merkezinde yer alması büyük bir avantaj sağlarken; Brest, Grodno ve Gomel gibi oblast (il) merkezlerinin ülkenin merkezinden uzak sınır kuşağında yer almaları büyük bir dezavantajdır.

¹² Şekil ve biçim bakımından ülke tipleri ile ilgili daha fazla bilgi için bakınız: Atasoy, E., Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 2010, s. 11-12; Günel, K., Coğrafyanın Siyasal Gücü, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1997, s. 71-83

Tablo 1: Belarus'un Matematik Konumunu Belirleyen Coğrafi Koordinatlar¹³

Ülkenin Uç Noktaları	Kuzey Enlemi	Doğu Boylamı	Bulunduğu Yer
En Kuzey	56° 10'	28° 07'	Vitebsk oblasti, Verhnedvinski rayon, Osveysk gölünün kuzeyi
En Güney	51° 16'	30° 35'	Gomel oblasti, Braganski rayon, Komarin kasabasının güneyi
En Doğu	53° 24'	32° 47'	Mogilev oblasti, Hotimski rayon, Hotimsk kasabasının doğusu
En Batı	52° 17'	23° 11'	Brest oblasti, Kamenetski rayon, Visokoe kasabasının güneybatısı

Dünya üzerindeki herhangi bir yerin enlem ve boylam derecelerine göre coğrafi koordinatlarının belirlenmesine “matematik konum” denir.¹⁴ Tablo 1'deki coğrafi koordinatlar irdelendiğinde Belarus'un matematik konumu ile ilgili aşağıdaki tespitler yapılabilir:

- Belarus devleti başlangıç enlemi olan Ekvator'un kuzeyinde ve başlangıç boylamı olan Greenwich'in doğusunda yer almaktadır. Bir başka anlatımla, dünya siyasi haritasında Belarus topraklarının tamamı kuzey ve tamamı doğu yarımkürede yer almaktadırlar.
- Ülkenin en kuzey ve en güney paralelleri arasında yaklaşık 5 enlem farkı bulunur. Böylece Belarus'un en kuzey ve en güney noktaları arasındaki kuş uçuşu uzaklık yaklaşık 550 kilometredir.
- Ülkenin en doğu ve en batı meridyenleri arasında yaklaşık 9 boylam farkı vardır. Böylece ülkenin en batı ve en doğu noktaları arasındaki yerel saat farkı yaklaşık 36 dakikadır. Bir başka anlatımla, Belarus'un en doğusunda yer alan Hotimsk kasabasında en batıdaki Visokoe kasabasına göre Güneş 36 dakika erken doğar ve 36 dakika erken batar.
- Belarus küresel ölçekli uluslararası saat dilimi konumu açısından ikinci saat dilimi kuşağında yer alır. Özetle, Belarus ve Türkiye aynı boylam kuşağında ve aynı saat dilimi kuşağında bulunurlar.
- Hem Belarus hem de Türkiye, Avrasya'nın orta kuşağında yer almalarına rağmen Türkiye ekvatora ve sıcak-tropikal kuşağına çok daha yakındır, Belarus ise kuzey kutup noktasına ve soğuk-polar kuşağına daha yakındır. Bir başka anlatımla matematik konum sonucunda her iki ülkede

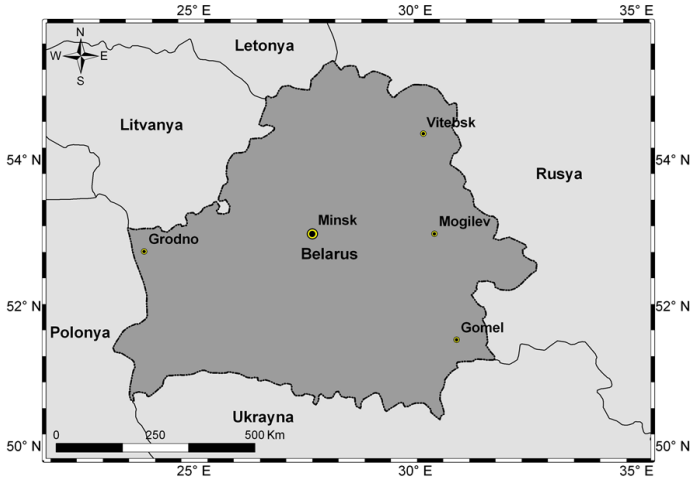
¹³ Jmoydak, R. A., Geografıya Belarusi Atlas, İzdatelskiy Dom RUP “Belkartografiya”, Minsk, 2009, s. 7

¹⁴ Atasoy, E. Coğrafya Bilimi ve Coğrafya Öğretimine Giriş, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 2004, s. 107

belirgin olarak dört mevsim yaşansa da, Türkiye orta kuşağının güney kanadında, Belarus ise orta kuşağın kuzey kanadında yer almaktadır. Bu nedenle iki ülke arasında iklim, bitki örtüsü, toprak tipleri, iktisadi yaşam ve yetiştirilen tarım ürünleri bakımından belirgin farklılıklar söz konusudur.

3. Belarus Cumhuriyetinin Devlet Sınırları ve Sınır Özellikleri

Güneyde Ukrayna, batıda Polonya, kuzeybatıda Litvanya ve Letonya ve doğuda Rusya Federasyonu ile çevrili olan Belarus, denize kıyısı olmayan bir Orta Avrupa¹⁵ ülkesidir (Şekil 1). Avrupa'nın en büyük ovası olan Doğu Avrupa ovasının batısında, Dinyeper ve Neman nehirlerinin yukarı havzasında yer alan Belarus, hem Karadeniz ve Baltık ülkeleri, hem de Doğu ve Batı Avrupa ülkeleri arasında geçiş sağlayan stratejik bir coğrafi konuma sahiptir.¹⁶

Şekil 1. Belarus'un Coğrafi Konumu

¹⁵ Avrupa kıtasının coğrafi merkezi Kuzey Belarus'ta yer alan Polotsk kentinin 50 km. güneybatısındaki Şo isimli göl havzasında yer almaktadır. Bu nedenle Avrupa kıtasının merkezini simgeleyen simgesel heykel en yakındaki Polotsk kentinde yer almaktadır. Kullandıkları farklı hesap ve ölçüm yöntemlerinden dolayı Polonya ve Litvanya da Avrupa kıtasının coğrafi merkezine sahip olduklarını iddia etmektedirler. Bakınız: Rešetnikov, D. G., Geografiya Turizma Belarus. Učebno Metodičeskoe Posobie, İzdatelstvo "Četire Četverti", Minsk, 2011, s. 5; Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., "Geografiya Belarusi", İzdatelskiy Dom "Narodnaya Asveta", Minsk, 2012, s. 12

¹⁶ Jmoydak, R. A., Geografiya Belarusi Atlas, İzdatelskiy Dom RUP "Belkartografiya", Minsk, 2009, s. 6-7

Beş ülke ile sınırdaş olan Belarus'un toplam devlet sınır uzunluğu 2969 kilometredir (Tablo 2). Bu beş ülkeden üçü Avrupa Birliği üyesidir (Polonya, Letonya ve Litvanya), üçü de Slav devleti özelliği göstermektedir (Polonya, Rusya ve Ukrayna). Böylece Belarus'un batı komşusu durumundaki Polonya, Baltık denizine kıyısı olan bir ülke olarak hem NATO ve AB üyesi, hem de Slav ulusal kimliği ile dikkat çekmektedir.¹⁷ Tablo 2'den de anlaşıldığı gibi Belarus'un en uzun kara sınırı Rusya (990 km) iledir. Bu sınır Belarus'un toplam devlet sınırlarının %33,4'ünü oluşturur. En kısa kara sınırı ise Letonya (143 km) iledir. Bu sınır da Belarus'un toplam devlet sınırlarının sadece %4,8'ini meydana getirir. 975 kilometrelik uzunluğu ile Ukrayna sınırı ikinci en uzun devlet sınırı olarak Belarus'un toplam devlet sınırlarının %32,8'ini oluşturmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2: Belarus'un Komşu Ülkeleri ve Sınır Özellikleri¹⁸

Sınırdış Ülke	Sınırdış Ülkenin Başkenti	Sınır Uzunluğu (km)	Toplam Sınırlar İçindeki Payı (%)	Sınır Özellikleri
Rusya	Moskova	990	33,4	Kara, Göl ve Akarsu Sınırı
Ukrayna	Kiev	975	32,8	Kara, Göl ve Akarsu Sınırı
Litvanya	Vilnius	462	15,6	Kara, Göl ve Akarsu Sınırı
Polonya	Varşova	399	13,4	Kara, Göl ve Akarsu Sınırı
Letonya	Riga	143	4,8	Kara, Göl ve Akarsu Sınırı

Belarus ile ortak devlet sınırına sahip olan tüm komşu ülkeler aynı zamanda akarsu ve göl sınırlarına da sahiptirler (Tablo 2). Bir başka anlatımla Belarus Cumhuriyetinin hiçbir komşu ülke ile %100 kara sınırı bulunmaz. Belarus, komşusu olduğu ülkelerin tamamı ile değişen uzunlukta akarsu veya göl sınırlarına sahiptir. Örneğin, Gomel oblastının en güneyindeki Loev-Komarın yöresinde Belarus-Ukrayna devlet sınırı Dinyepir ve Soj vadilerini takip ettiğinden dolayı, bu kesimdeki devlet sınırı iki ülke

¹⁷ Daha detaylı bilgi için bakınız: Lukanov, A. Bojinov, N. Dimitrov, S., Stranite v Sveta 2005-2006, Spravočnik, İzdatelstvo Gloriya Palas, Sofya, 2005, s. 89-90

¹⁸ Myasnikoviç, M. V., Samuel, S. P., Desyatnik, N. V., Volçenko, A. V., Sovremennaya Belarus. Entsiklopedičeskiy Spravočnik v Treh Toma. Tom 1, İzdatelskiy Dom "Belaruskaya Nauka", Minsk, 2006, s. 11

arasında yaklaşık 150 kilometrelik “nehir sınırı” özelliği taşımaktadır.¹⁹ Brest oblastında Kobrin kentinin güneyinde yer alan küçük Beloe gölü, devlet sınırı tarafından adeta ikiye bölünerek yarısı Belarus’ta yarısı Ukrayna’da kalmıştır. Ayrıca Ubort ve Pripyat ırmaklarının küçük bir bölümü de Belarus ile Ukrayna arasında nehir sınırı özelliği taşımaktadır. Mogilev oblastının doğusunda, Kriçev kentinin kuzeydoğusunda yer alan Soj ırmağı ve onun kolu olan Oster ırmağı da Rusya ile Belarus arasında kısa bir devlet-nehir sınırı oluşturmaktadırlar. Ayrıca Vitebsk oblastının kuzeyinde yer alan yüzlerce gölden bazıları Rusya-Belarus devlet sınırı ile çakışmaktadırlar. Ezerişte, Velkovskoe ve Sennitsa iki ülke arasında devlet sınırı ile bölünmüş doğal göllere örneklerdir.²⁰ Vitebsk oblastının kuzeybatısında yer alan Braslav Milli Parkının yakınında yer alan Batı Dvina (Daugava) nehri ve Riçi gölü Letonya ile Belarus arasında doğal bir sınır oluşturur. Benzer bir şekilde Drisvyati ve Prutas gölü, Neman, Viliya ve Disna ırmakları da Belarus-Litvanya devlet sınırının bir bölümünü oluşturan su sınırlarına örneklerdir. Belarus-Polonya sınırında ise Batı Bug ırmağı 130 kilometreden fazla mesafede iki ülke arasında nehir sınırı görevini üstlenmektedir.²¹

Belarus, Avrupa Kıtası’nın akarsu, bataklık ve göl bakımından en zengin ülkelerinden biridir. Fakat bu hidrografik potansiyel sınır güvenliği, mülteci göçleri, yasa dışı uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi alanlarda avantajdan çok dezavantaj yaratmaktadır. Bir başka deyişle Belarus’un ulusal güvenliği ve jeopolitik hassasiyetini olumsuz etkilemektedir. Devlet sınırında yer alan göl ve akarsulardan hidroelektrik üretimi, turizm, sulama, balıkçılık, rekreasyon vb. faaliyetler için ekonomik yararlanma söz konusu olduğunda iki komşu ülke arasında anlaşmazlıklar da ortaya çıkmaktadır. Belarus sınır bölgelerinin çok seyrek nüfuslu olması şimdilik bu anlaşmazlıkları engelleyen en önemli etkenlerden birisidir.²² Özetle, Belarus devlet sınırı Batı Bug, Soj ve Dinyepr vadi-nehir sınırları dışında doğal bir özellik taşımamaktadır. Karayolları, demiryolları, petrol ve doğal gaz boru hatları ile yüzlerce farklı yerden kesilen bu sınırın neredeyse tamamı alçak ve düz ovalardan oluştuğundan jeomorfolojik engeller barındırmayan bir

¹⁹ Kompanets, L. V., Obştogeografiçeskiy Atlas Belarusi. Spravoçnoe İzdanie, RUP “Belkartografiya”, İzdatelstvo “Belaruskiy Dom Peçat”, Minsk, 2013, s. 12-17

²⁰ Kompanets, L. V., Obştogeografiçeskiy Atlas Belarusi. Spravoçnoe İzdanie, RUP “Belkartografiya”, İzdatelstvo “Belaruskiy Dom Peçat”, Minsk, 2013, s. 22-36

²¹ Jmoydak, R. A., Geografiya Belarusi Atlas, İzdatelskiy Dom RUP “Belkartografiya”, Minsk, 2009, s. 52

²² Belarus’un devlet sınırları ve doğal özellikleriyle ilgili bakınız: Doikov, V. & Demendjiev, A., Evropa. Stopanska Geografiya, İzdatelstvo Parnas, Bılgariya, 2000, s. 279-284

sınırdır. Bu nedenle dış turizm, dış ticaret, ekonomik etkileşim ve ulaşım açısından büyük avantajlar sunan Belarus'un devlet sınırları, bu ülkenin komşu ülkelerle güçlü iktisadi, kültürel ve siyasi ilişkiler kurmasını kolaylaştırmaktadır. Bir başka deyişle, komşu ülkeler ile etkileşimler göz önüne alındığında Belarus'un devlet sınırları “ayırıcı-engelleyici” değil, tam tersi “bütünleştirici-birleştirici” bir rol üstlenmektedirler.

4. Belarus'un Jeofiziki Konumu ve Doğal Coğrafya Özellikleri

Belarus topraklarının tamamı Avrupa kıtasının yüzölçümü bakımından en büyük ovası olan Doğu Avrupa Ovasında yer alır. Batıda Baltık Denizi, güneyde Azak ve Karadeniz, kuzeyde Beyaz ve Barents Denizi ile çevrili Doğu Avrupa Ovası²³ (Vostočno Evropeyskaya Ravnina); doğuda Ural dağlarına kadar uzanır. Belarus akarsularının bir bölümü sularını Baltık Denizi havzasına boşaltırken, bir bölümü de Karadeniz havzasına boşaltmaktadır. Belarus'un fiziki coğrafya unsurları göz önüne alınarak makro ölçekli jeofiziki konumu genel olarak şu şekilde ifade edilebilir: “Belarus, Doğu Avrupa Ovası'nın batısında; Baltık Denizi'nin doğusunda; Karadeniz ve Baltık denizi su toplama havzalarının sınırını oluşturan su bölümü ayırımında yer almaktadır.”²⁴

Belarus'un jeomorfolojik unsurlarına göre mikro ölçekli bir jeofiziki konum tespiti şu şekilde yapılabilir: Belarus'un güneyinde “Poleskaya Nizmenost” (Polesya düzlükleri) ve Pripet bataklıkları, kuzeyinde “Belaruskoe Poozerie” (Belarus Göller Yöresi), kuzeybatısında “Baltiyskaya Gryada” (Baltık Tepelik Sırtları) ve “Srednolitovskaya Nizmenost” (Orta Litvanya Ovası), kuzeydoğusunda ise Valdayskaya Vozvişenost (Valday tepelik arazisi) yer almaktadır. Belarus'un doğusunda “Smolenskaya Vozvişenost” (Smolensk tepelik arazisi) ve “Dohovštinskaya Vozvişenost” (Duhoviştinsk tepelik arazisi) ile “Srednorskaya Vozvişenost” (Orta Rusya Platosu), batısında Batı Bug vadisi, “Grodnenskaya Vozvişenost” (Grodno tepelik arazisi) ve “Pribugskaya Ravnina” (Bug Düzlükleri) ile çevrilidir.²⁵

Belarus geniş düzlüklerden ve ovalardan oluşan homojen bir topoğrafyaya sahiptir. Yer şekillerinin ülke genelinde gösterdiği bu

²³ “Doğu Avrupa Ovası” Türkiye’de yayınlanmış bazı atlaslarda “Rusya Ovası” olarak tanımlanmıştır. Bakınız: Prof. Faik Sabri Duran “Büyük Atlas”, Kanaat Yayınları, İstanbul, Yayın Yılı Belirtilmemiş, s. 32

²⁴ Daha detaylı bilgi için bakınız: Lukanov, A. Bojinov, N. Dimitrov, S., Stranite v Sveta 2005-2006, Spravočnik, İzdatelstvo Gloriya Palas, Sofya, 2005, s. 89-90

²⁵ Kompanets, L. V., Obştogeografičeskiy Atlas Belarusi. Spravočnoe İzdanie, RUP “Belkartografiya”, İzdatelstvo “Belaruskiy Dom Peçat”, Minsk, 2013, s. 10-13

sadeliginde etkisiyle iklim, bitki örtüsü, yetiştirilen tarım ürünleri ve toprak özellikleri de benzer sadeliği sergilerler. Belarus, neredeyse bütünüyle düzlükler ve ovalardan oluştuğu için, Avrupa'nın yükseltisi en az olan ülkelerinden biridir. Öyle ki ülkenin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği sadece 160 metredir; Minskaya Vozvişenost kütlesi üzerinde yer alan ve 345 metre yüksekliğe sahip Dzerjinsk zirvesi ülkenin en yüksek noktasını oluşturmaktadır (Jmoydak 2009: 6-7). Ülkede yükseltisi en az olan nokta Belarus-Litvanya sınırında, Grodno kentinin kuzeyindeki Neman vadisidir (81 metre).²⁶

Dağ sıralarından, yüksek zirvelerden, engebeli arazilerinden ve deniz kıyısından yoksun olan bu ülkede, ormanlar, göller, düzlükler, geniş ovalar, akarsu vadileri, alçak tepelikler, bataklıklar, çayır ve meralar geniş yer tutar. Belarus arazisinin büyük bir bölümünün düz, alçak ve az engebeli olması ticaret, ulaşım, sanayi, tarım, turizm ve benzeri ekonomik faaliyetleri kolaylaştırdığı gibi; nüfus dağılımını, arazi kullanımını, petrol ve doğalgaz boru hatlarının geçişini, oblastlar ve bölgeler arasındaki iktisadi etkileşimi de olumlu etkilemektedir.²⁷

Düzlükler ve ovalar ülkesi olarak da tanımlanabilecek olan Belarus'ta ortalama yüksekliği 200 metrenin altındaki ovalar, vadiler ve düzlükler ülke arazisinin yaklaşık %70'ini oluşturmaktadırlar.²⁸ Ülkenin güneyinde yer alan Poleskaya nizmenost, batıda yer alan Nemanskaya nizmenost, Pribugskaya ravnina, Naroçano-Vileyskaya ravnina ve Lidksya ravnina, kuzeyde yer alan Polotskaya nizmenost, güneyde yer alan Poleskaya nizmenost, güneydoğuda yer alan Pridneprovskaya nizmenost, doğuda yer alan Orşansko-Mogilevskaya ravnina ve ülkenin merkezinde yer alan Tsentralnoberezinskaya ravnina ülkenin en büyük ovalarını oluşturmaktadırlar.

Engelibeli platolardan, eğimli-sarp arazilerden ve yüksek dağlardan yoksun olan ülkede 200 ile 350 metre arasında yükselti değerlerine sahip araziler ülke topraklarının ancak %30'unu oluşturmaktadır.²⁹ Ülkenin başlıca tepelik ve görece yüksek sahalarına örnek olarak Minskaya vozvişenost (345

²⁶ Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., Geografiya Belarusi, İzdatelstvo "Narodnaya Asveta", Minsk, 2012, s. 64

²⁷ Belarus'un fiziki coğrafya özellikleriyle ilgili bakınız: Doykov, V. & Demendjiev, A., Evropa. Stopanska Geografiya, İzdatelstvo Parnas, Bılgariya, 2000, s. 279-284

²⁸ Myasnikoviç, M. V., Samuel, S. P., Desyatnik, N. V., Volçenko, A. V., Sovremennaya Belarus. Entsiklopedičeskiy Spravočnik v Treh Toma. Tom 1, İzdatelskiy Dom "Belaruskaya Nauka", Minsk, 2006, s. 14

²⁹ Myasnikoviç, M. V., Samuel, S. P., Desyatnik, N. V., Volçenko, A. V., Sovremennaya Belarus. Entsiklopedičeskiy Spravočnik v Treh Toma. Tom 1, İzdatelskiy Dom "Belaruskaya Nauka", Minsk, 2006, s. 12-16

m.), Novogrudsaya vozvişenost (323 m.), Oşmyanskaya vozvişenost (300 m.), Vitebskaya vozvişenost (295 m.), Orşanskaya vozvişenost (263 m.), Volkovskaya vozvişenost (255 m.), Gorodokskaya vozvişenost (263 m.), Goretsko-Mstislavskaya vozvişenost (236 m.), Kopilskaya gryada (243 m.), Mozirskaya gryada (221 m.), Sventsyanskie gryadi (227) ve Braslavskie gryadi (210 m.) gösterilebilir.³⁰

Ülkede yer alan jeomorfolojik unsurların büyük bir bölümü dördüncü jeolojik zamanda yaşanan buzul dönemlerinde şekillenmiştir. Bir başka anlatımla buzulların aşındırma ve biriktirme faaliyetleri akarsu ve göl topoğrafyasına yansıdığı gibi, toprak ve yer şekillerinin özelliklerine de doğrudan yansımıştır. Ülkede sıkça görülen sirk gölleri, moren depoları, hörgüç kayalar ve drumlinler Belarus'taki buzul topoğrafyasının etkilerini göstermektedirler.³¹ Ülkenin kuzey bölgesinde yer alan ve yaklaşık 4000 göl kapsayan “Belaruskoe Poozere”³² Belarus topraklarındaki buzul topoğrafyasının en güzel örneğidir. Logoysk yöresindeki Minsk tepelik sahasında yer alan “Siliçi” ve “Logoysk” ülkenin en önemli kış-kayak turizm merkezleridir. Bu yöre ülkede “Belarus İsviçre'si” olarak adlandırılmaktadır. Buzul topoğrafyasının şekillendirdiği Minskaya vozvişenost (345 m.) ülkenin en engebeli ve en yüksek sahasıdır. Ülkenin güneyinde yer alan Poleskaya nizmenost ise 6 000 civarında gölün yanı sıra ülkenin en geniş bataklık sahalarnı kapsamaktadır. Ukrayna sınırı çevresinde uzanan bu yöre orman ve bataklık sahalrı dışında, av turizmi ve ekolojik turizm potansiyeli ile de dikkat çekmektedir.³³

Belarus'un jeofiziki konumu ülkenin içerdiği ve ülkeyi çevreleyen denizler, nehirler, boğazlar, dağlar, ovalar, platolar ve diğer önemli jeomorfolojik ve hidrografik unsurlara bağılı olan konumunu yansıtır. Dolayısıyla jeofizik konum; iklim, bitki örtüsü, akarsu rejimleri, toprak tipleri ve görünen doğal afetler gibi fiziki coğrafya unsurlarına olan dolaylı

³⁰ Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., Geografiya Belarusi, İzdatelstvo “Narodnaya Asveta”, Minsk, 2012, s. 60-64

³¹ Buzul topoğrafyası ile ilgili daha detaylı bilgi için bakınız: Atalay, İ., Genel Fiziki Coğrafya, META Basım, İzmir, 2005, s. 228-233; Doğanay, H., Sever, R., Genel ve Fiziki Coğrafya, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2011, s. 174-182

³² “Belaruskoe Poozere” Türkçemize “Belarus Göller Yöresi” olarak tercüme edilebilir.

³³ Belarus topoğrafyası ile ilgili daha detaylı bilgi için bakınız: Reşetnikov, D. G., Geografiya Turizma Belarus. Uçebno Metodicheskie Posobie, İzdatelstvo “Çetire Çetverti”, Minsk, 2011, s. 44-47; Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., Geografiya Belarusi, İzdatelstvo “Narodnaya Asveta”, Minsk, 2012, s. 56-64

yansımaları da içermektedir.³⁴ Atlas Okyanusu ve Baltık denizi havzası bu ülkenin iklimini; özellikle nemlilik ve yağış özelliklerini büyük ölçüde etkisi altında bulundurur. Belarus'un her ne kadar Baltık denizine kıyısı olmasa da, kıyından iç kesimlere doğru 500 km kadar uzanan düzlüklere bağlı olarak denizel hava kütleleri kolaylıkla Baltık Denizi'nden Belarus'a ulaşmaktadırlar. Bu nedenle Belarus, ılıman okyanusal iklim ile ılıman karasal iklimin geçiş kuşağında yer almaktadır. Ülkenin orta kuşakta yer alması, düz ve az engebeli bir topoğrafyaya sahip olması, Baltık denizine yakın olması onun iklim özelliklerini belirleyen en önemli faktörlerdir. Belarus ikliminin en önemli özellikleri Atlas Okyanusu ve Baltık denizinin etkisinde kalması; soğuk Arktik hava kütlelerine açık olması; denizselliğin etkisiyle yer aldığı enleme göre yumuşak bir iklime sahip olması; düşük günlük sıcaklık farkları; yüksek yağış miktarı ve yüksek nemlilik oranları; sıkça görülen sisler; yetersiz güneşlenme süresi ve gün içinde değişken hava durumu olarak sıralanabilir.³⁵

Bir yandan Baltık denizinden gelen nemli ve ılık hava kütlelerinin, diğer yandan da Batı rüzgârlarının egemen olduğu Belarus'ta kış mevsiminde güneybatı rüzgârları, yaz mevsiminde ise kuzeybatı rüzgârları sıklıkla etkili olur. Bu nedenle yıl boyunca ülkede batı rüzgârları etkinliğini sürdürür. Genelde yaz aylarında etkili olan tropikal hava kütleleri sıcaklık ortalamalarının yükselmesine ve havanın ısınmasına yol açarken, genelde kış aylarında etkili olan kuzey kökenli arktik (kutupsal) hava kütleleri sıcaklık ortalamalarının düşmesine ve havanın soğumasına yol açmaktadırlar. Yıl boyunca siklon ve antisiklonların sıklıkla değişmesi, istikrarsız hava durumuna işaret etmektedir. Özetle, kuzey ve güney kökenli, karasal ve okyanusal kökenli hava kütleleri arasındaki rekabet ve etkileşimin Belarus iklimini şekillendirdiği söylenebilir. Fakat ülkenin iklim yapısı üzerinde Atlas Okyanusu kökenli hava kütlelerinin etkisi, Tropikal ve Arktik hava kütlelerine göre çok daha fazladır. Ayrıca genel olarak batıdan doğuya doğru gidildikçe denizselliğin etkisi azalırken karasallığın etkisi artar. Bu nedenle diğer yörelere nazaran Mogilev, Vitebsk ve Gomel yörelerinde karasal iklim daha sert ve daha belirgindir.³⁶

³⁴ Belarus'un jeofiziki konumu ile ilgili daha detaylı bilgi için bakınız: Lavrov, S. B. V. & Kaledin, N. V., *Ekonomiçeskaya, Sotsialnaya i Političeskaya Geografiya Mira. Regioni i Strani*, İzdatelstvo Gardariki, Moskova, 2003

³⁵ Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., *Geografiya Belarusi*, İzdatelstvo "Narodnaya Asveta", Minsk, 2012, s. 65

³⁶ Myasnikov, M. V., Samuel, S. P., Desyatnik, N. V., Volçenko, A. V., *Sovremennaya Belarus. Entsiklopedičeskij Spravočnik v Treh Toma. Tom 1*, İzdatelskiy Dom "Belaruskaya Nauka", Minsk, 2006, s. 18-19

Belarus iklimi genel olarak karasal özellik gösterir. Ülkede yaz mevsimi ılık, kış mevsimi ise soğuk geçmektedir ve yılın önemli bir bölümünde don olayları egemendir. Baltık Denizi'nin etkileriyle ülkenin batı bölümü nemli hava kütlelerine açıktır. Batı rüzgârlarının egemen olduğu Belarus'ta kış mevsiminde güneybatı rüzgârları, yaz mevsiminde ise kuzeybatı rüzgârları sıklıkla etkili olur. Bu nedenle yıl boyunca ülkede batı rüzgârları etkinliğini sürdürür. Ortalama sıcaklıklar ülkenin batısından doğusuna doğru gidildikçe değişiklik gösterir. Ülkenin batısında denizellik etkisiyle kış ve yaz mevsimi arasındaki sıcaklık farkı az iken ülkenin doğusunda karasal etkisinin artmasına bağlı olarak sıcaklık farkı da artmaktadır. Bu nedenle diğer yörelere nazaran Mogilev, Vitebsk ve Gomel yörelerinde karasal iklim özellikleri daha belirgin hale gelmektedir. Yıl boyunca siklon ve antisiklonların sıklıkla değişmesi, istikrarsız hava durumuna işaret etmektedir. Özetle, kuzey ve güney kökenli, karasal ve okyanusal kökenli hava kütleleri arasındaki rekabet ve etkileşimin Belarus iklimini şekillendirdiği söylenebilir. Ülkenin iklim yapısı üzerinde Atlas Okyanusu kökenli hava kütlelerinin etkisi oldukça belirgindir.

Belarus topraklarının büyük bölümü ılıman karasal iklim kuşağında yer almaktadırlar. Ülke sınırları içinde yıllık sıcaklık ortalamaları özel konum ve enleme göre 5,5°C ile 7,5°C arasında değişmektedir. Belarus'ta kışlar nemli ve ılık, fakat bazen çok soğuk olabilmektedir. En soğuk ay olan Ocak ayı sıcaklık ortalamaları ülkenin farklı kesimlerinde -3,4°C ile -7,2°C arasında değişirken, en sıcak ay olan Temmuz ayı sıcaklık ortalamaları da 17°C ile 19°C arasında değişmektedir. Yaz mevsimindeki aylık sıcaklık ortalamalarında enleme bağlı olan farklılaşma, kış aylarına göre çok daha azdır. Bazı kış günlerinde uç (ekstrem) sıcaklık değerleri -20°C hatta -30°C'a kadar düşerken, bazı yaz günlerinde de uç (ekstrem) günlük sıcaklık ortalamalar 35°C hatta 38°C'ye kadar yükselmektedir.³⁷ Örneğin başkent Minsk kentinde Ocak ayı sıcaklık ortalaması -6,9°C iken, ortalama her dört yılda bir -9°C'nin altına düşmektedir. Minsk'te Temmuz ayı ortalama sıcaklık değeri 17,8°C'dir. Fakat her 30 yılda bir 30°C'yi aşan Temmuz ayı ortalama sıcaklığı da söz konusudur.³⁸

Baltık denizi ve Atlas okyanusunun etkisiyle Belarus'ta yıl boyunca yüksek nemlilik oranları gözlenmektedir. Sonbahar-kış döneminde atmosferdeki bağıl nem oranları yükselerek %80 hatta %90 seviyelerine yükselir. Oysa ilkbahar-yaz döneminde bağıl nem oranları %65-70 seviyelerinde bulunur. Mayıs ve Haziran aylarında en düşük nemlilik

³⁷ Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., Geografiya Belarusi, İzdatelstvo "Narodnaya Asveta", Minsk, 2012, s. 64-67

³⁸ Myasnikov, M. V., Samuel, S. P., Desyatnik, N. V., Volçenko, A. V., Sovremennaya Belarus. Entsiklopedičeskiy Spravočnik v Treh Toma. Tom 1, İzdatelskiy Dom "Belaruskaya Nauka", Minsk, 2006, s. 18-19

oranları gözlenmektedir. Nitekim bu aylardaki bazı günlerde bağıl nem oranları %30'a kadar düşmektedir. Atmosferdeki yüksek nemlilik oranları bir yandan ülke genelinde bulutlu gün sayısını artırırken, diğer yandan da sık sık sis oluşumuna yol açar. Belarus'ta yıllık ortalama sisli gün sayısı da özel konuma bağlı olarak 35 ile 100 arasında değişir. Özellikle alçak vadi sahalarında, çukur ovalarda, bataklık sahalarda, göl havzalarında sıkça sis oluşmaktadır. Ülkedeki sisli günlerin %70'ten fazlası Ekim-Mart döneminde gerçekleşmektedir.³⁹ Sonuç olarak iklim özelliklerinin büyük ölçüde belirleyici olduğu tarımsal üretim koşulları göz önüne alındığında Belarus topraklarını üç ana bölgeye ayırabiliriz: çok elverişli “Güney Bölge”, orta elverişli “Merkezi Bölge” ve en az elverişli “Kuzey Bölge”.⁴⁰

Belarus yüzölçümünün yaklaşık %2'si doğal göl, akarsu, bataklık, baraj gölü gibi su yüzeyleri ile kaplıdır. Ayrıca ülke topraklarının %57'si Karadeniz havzasında ve %43'ü Baltık Denizi havzasında yer almaktadır. Yer üstü su kaynakları bakımından Belarus, Avrupa kıtasının en şanslı, en zengin ülkelerinin başında gelir. Nitekim Belarus'un akarsu yoğunluğu 0,44 km/km² dir. Bir başka anlatımla, ülke arazileri içinde her km²'ye 0,44 km akarsu uzunluğu düşmektedir. Ülke sınırları içinde toplam 20800 akarsu vardır. Bu akarsuların toplam uzunluğu ise 90600 kilometreyi bulmaktadır. Fakat uzunluğu 500 kilometreden fazla olan sadece 9 akarsu vardır: Dinyeper, Berezina, Pripyat, Soj, Zapadnaya Dvina (Batı Dvina), Zapadny Bug (Batı Bug), Neman, Gorin ve Lovat. Bu dokuz akarsuyun tamamı transit karakterli olup, sadece Berezina ırmağın tamamı Belarus sınırları içindedir.⁴¹ Örneğin Dinyeper ve Batı Dvina nehirleri kaynaklarını Rusya'dan aldıktan sonra Belarus topraklarından geçerek, Ukrayna ve Letonya'da akışlarına devam ederler. Diğer yandan Viliya ve Neman ırmaklarının kaynağı da Belarus'ta olmasına rağmen Litvanya'da akışlarını sürdürmektedirler.⁴²

Belarus sınırları içindeki 20800 akarsudan 19300'ün uzunluğu 100 km'den azdır. Bu nedenle ülkede küçük dere ve çaylar çoğunluktadır; büyük nehir sistemleri sayıca çok azdır. Baltık denizine sularını boşaltan Batı Dvina ve Neman ile Karadeniz'e sularını boşaltan Dinyeper ülkenin en büyük nehir

³⁹ Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., Geografiya Belarusi, İzdatelstvo “Narodnaya Asveta”, Minsk, 2012, s. 67; Myasnikov, M. V., Samuel, S. P., Desyatnik, N. V., Volçenko, A. V., Sovremennaya Belarus. Entsiklopedičeskiy Spravočnik v Treh Toma. Tom 1, İzdatelskiy Dom “Belaruskaya Nauka”, Minsk, 2006, s. 18-19

⁴⁰ Belarus'un iklim özellikleriyle ilgili bakınız: Doykov, V. & Demendjiev, A., Evropa. Stopanska Geografiya, İzdatelstvo Parnas, Bılgariya, 2000, s. 279-284

⁴¹ Rešetnikov, D. G., Geografiya Turizma Belarus. Učebno Metodičeskoe Posobie, İzdatelstvo “Çetire Çetverti”, Minsk, 2011, s. 49

⁴² Kompanets, L. V., *Obştogeografičeskiy Atlas Belarusi. Spravočnoe İzdanie*, RUP “Belkartografiya”, İzdatelstvo “Belaruskij Dom Peçat”, Minsk, 2013, s. 12-13

sistemlerini oluşturmaktadır. Tablo 3'te de görüldüğü gibi Belarus sınırları içinde uzunluğu 250 kilometreden fazla olan akarsu sayısı 20'yi aşmamaktadır.

Tablo 3: Belarus'ta Uzunluğu 250 km'den Fazla Olan Akarsular ve Özellikleri⁴³

Akarsu ⁴⁴	Toplam Uzunluğu (km)	Belarus içindeki Uzunluğu (km)	Yıllık Ortalama Akım (m ³ /s)
Dinyeper	2145	689	583
Zapadnaya Dvina	1020	328	441
Neman	937	459	214
Zapadny Bug	772	154	100
Pripyat	761	500	450
Gorin	659	82	110
Soj	648	493	219
Berezina	613	613	142
Viliya	498	264	80
Stir	494	70	50
İput	437	64	56
Ptiç	421	421	50
Ştara	325	325	38
Drut	295	295	32
Ubort	292	126	24
Svisloç	285	285	50
Oster	274	50	22
Besed	261	185	28
Yaselda	250	250	36

Belarus genelde düz ve az eğimli bir ülke olduğundan dolayı akarsuların akış hızları da düşüktür. Akarsu debileri genellikle 0,5-0,7 metre/saniyeyi aşmazlar. Bu nedenle ülke genelinde akarsu aşındırmasına bağlı heyelan ve erozyon olayları Türkiye'de olduğu gibi etkili ve yaygın değildir. Kar örtüsünün erimesiyle ilkbahar mevsiminde Belarus akarsularının debisi de hızla yükselir. Yaz ve kış aylarında akarsu debileri oldukça düşüktür. Sonbahar yağmurlarına bağlı olarak akarsu debilerinde tekrar yükselme meydana gelir. Genelde Kasım ayı sonu veya en geç Aralık

⁴³ Rešetnikov, D. G., Geografiya Turizma Belarus. Učebno Metodičeskoe Posobie, Izdatelstvo "Çetire Çetverti", Minsk, 2011, s. 50

⁴⁴ Akarsu adları Türkçeleştirmeden Belarus'ta var olan isimleri ile değiştirilmeden verilmiştir.

ayı başında tüm akarsular donmaya başlar ve akarsu yüzeyleri 20-50 cm. arasında kalın buzullarla 3-4 ay boyunca örtülü kalır. Doğu Avrupa akım rejimine sahip olan Belarus akarsularının tamamında en yüksek debi ilkbahar mevsiminde görülmektedir.⁴⁵

Belarus'un zengin akarsu varlığına karşın nehir ulaşımına elverişli olanlar sadece Dinyeper, Pripyat, Berezina ve Soj akarsularıdır. Batı Dvina ve Neman nehirlerinin bir bölümünde de akarsu ulaşımı ve yük taşımacılığı yapılmaktadır. Belarus sınırları içinde akarsu ulaşımının düzenli olarak yapıldığı akarsu bölümlerinin toplam uzunluğu 500 km civarındadır. Gomel, Brest, Bobruysk, Mogilev, Pinsk, Mozir, Mikaşeviç ve Reçitsa kentlerinde ülkenin en büyük akarsu limanları bulunur.⁴⁶

Belarus akarsularının 5 ortak özelliği şu şekilde özetlenebilir:

1. Ülkedeki akarsuların genelde boyları kısadır ve tamamı Atlas okyanusu havzasındaki denizlere sularını boşaltırlar.
2. Belarus topraklarından akıp geçen büyük nehirlerinin neredeyse tamamı Belarus sınırlarını aşarak transit özellik gösterirler; yani, uluslararası akarsu sınıfında yer alırlar.
3. Tüm akarsuların yatak eğimleri az olduğundan dolayı akış hızları yavaştır; su erozyonu ve mekanik aşındırma güçleri zayıftır.
4. Belarus akarsuları genelde nehir ulaşımı, hidroelektrik üretim, içme suyu temini, rekreasyon faaliyetleri ve sulama amacıyla kullanılırlar.
5. Yaz aylarında hiçbir akarsu kurumaz. Buna karşılık kış aylarında ise akarsuların tamamı 3-4 ay boyunca donmaktadır.

Belarus'taki bazı akarsu vadileri arasında ulaşım ve diğer amaçlarla kanallar da inşa edilmiştir. Ülke sınırları içindeki en önemli 4 ulaşım kanalı şunlardır: Dneprovsko-Bugski kanalı, Oginski kanalı, Avgustovski kanalı ve Berezinskaya vodnaya sistema kanalı. Dneprovsko-Bugski (Korolevskiy) kanalı 1775-1848 döneminde inşa edilmiş ve 196 km. uzunluğa sahiptir. Pripyat ırmağının bir kolu olan Pina ile Zapadnyy Bug'un bir kolu olan Muhavets akarsularını birbirine bağlayan bu kanal genelde yük taşımacılığı ve sulama amacıyla kullanılır. Sadece 54 km. uzunluğu olan Oginski kanalı, Pripyat ırmağının bir kolu olan Yaseldu ile Neman nehrinin bir kolu olan Ştaru ırmaklarını birbirlerine bağlar. Belarus tarihinde önemli bir yere sahip

⁴⁵ Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., Geografiya Belarusi, İzdatelstvo "Narodnaya Asveta", Minsk, 2012, s. 73-78; Rešetnikov, D. G., Geografiya Turizma Belarus. Uçebno Metodičeskoe Posobie, İzdatelstvo "Çetire Çetverti", Minsk, 2011, s. 49-51

⁴⁶ Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., Geografiya Belarusi, İzdatelstvo "Narodnaya Asveta", Minsk, 2012, s. 248

olan Mihail Kazimir Oginski tarafından 1767-1783 döneminde inşa edilen ve onun adını taşıyan Oginski kanalının büyük bir bölümü nehir ulaşımına elverişli olmadığından daha çok turizm ve rekreasyon amaçlı olarak kullanılmaktadır.

1824-1839 döneminde inşa edilen Avgustovski kanalı, Neman ve Visla nehirlerini birbirlerine bağlamaktadır. Kanalın toplam uzunluğu 102 km.dir. Söz konusu uzunluğun sadece 22 kilometrelik bölümü Belarus sınırları içindedir. Kanalın yaklaşık 80 kilometrelik bölümü ise Polonya sınırları içinde yer almaktadır. İnşaat ve onarım işleri sonucunda yenilenen kanal; Polonya, Belarus ve Litvanya arasında nehir gezileri ve turizm faaliyetlerine elverişli oluşuyla uluslararası turizm potansiyeline de sahiptir.⁴⁷ 1797-1805 döneminde inşa edilen Berezinskaya vodnaya sistema kanalı,⁴⁸ 169 km. uzunluğundadır. Berezina ve Zapadnaya Dvina (Batı Dvina) nehirlerini birbirlerine bağlayan bu kanalın bir bölümü Berezinski Biosfer Koruma Alanı'ndan geçmektedir.⁴⁹

Belaruslular ülkelerine “sineokaya” yani “mavi gözlüm” olarak hitap etmektedir. Gerçekten de 10 800 gölü ile Belarus “mavi gözlü” unvanını hak eden bir ülkedir. Ülke sınırları içindeki göllerin toplam alanı 1 600 km²'ye ulaşmakta; su hacmi ise 7 km³ olarak hesaplanmaktadır.⁵⁰ Ülkedeki göller yer aldıkları çevrelerin jeolojik, jeomorfolojik, biyolojik ve hidrografik özelliklerine göre farklılaştıkları gibi, su özellikleri, derinlikleri, yüzölçümleri, şekilleri, kullanımları ve oluşumları bakımından da büyük farklılıklar gösterirler. Ülkede karstik, tektonik, moren set ve alüvyal set gölleri yer alsada en kalabalık grubu (yaklaşık 1900 adet) buzul (glasyal) gölleri oluşturmaktadır.

Belarus'ta büyük ve derin göllerin sayıca azlığına karşın, küçük alanlı ve sığ göller oldukça yaygındır. Nitekim yüzölçümleri 0,25 km²'den az olan küçük göller Belarus'taki tüm göllerin %90'ını oluşturur. Ülke sınırları içinde 470 gölün yüzölçümü 0,5 km²'den büyüktür ve yine sadece 22 gölün yüzölçümü 10 km²'den büyüktür (Tablo 4). Belarus'ta geniş alan

⁴⁷ Belarus'taki akarsu kanallarının turizm potansiyeli ve turistik özellikleriyle ilgili bakınız: Lokotko, A. İ., Knyazeva, O. N., Morozov, E. V., İzotova, O. V., Turistiçeskaya Mozaika Belarusi, İzdatelskiy Dom “Belaruskaya Nauka”, Minsk, 2011

⁴⁸ “Berezinskaya Vodnaya Sistema” Türkçemize “Berezinsk Su Sistemi” olarak tercüme edilebilir.

⁴⁹ Belarus'taki akarsu kanallarının özellikleriyle ilgili bakınız: Reşetnikov, D. G., Geografiya Turizma Belarus. Uçebno Metodičeskoe Posobie, İzdatelstvo “Çetire Çetverti”, Minsk, 2011, s. 50-51; Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., Geografiya Belarusi, İzdatelstvo “Narodnaya Asveta”, Minsk, 2012, s. 77-78

⁵⁰ Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., Geografiya Belarusi, İzdatelstvo “Narodnaya Asveta”, Minsk, 2012, s. 79-81

kaplayan göllerin sayısı oldukça azdır. Örneğin ülke sınırları içinde yüzölçümü 20 km²'den büyük olan sadece 10 göl vardır (Tablo 4). Bu 10 göl arasında 79,6 km²'lik alanı ile Naroç gölü, Belarus'un en büyük gölüdür. Glubokskiy rayonda yer alan Dolgoe gölü ise 53,7 metrelik derinliği ile Belarus'un en derin gölüdür. Riçi, Ginkovo ve Voloso Yujnyy gölleri de derinliği 40 metreden fazla olan diğer 3 göldür.⁵¹

Belarus'taki göllerin coğrafi dağılışı özellikleri incelendiğinde esas olarak 3 yörede yoğunlaştıkları gözlenmektedir. Bu üç büyük göller yöresi şunlardır: Braslav, Naroç ve Uşaçi göller yöresi. Tablo 4'te de görüldüğü gibi Belarus'ta en çok göl Vitebsk oblastında yer almaktadır. Belarus'un kuzeydoğusunda yer alan Braslav göller yöresi ise Belarus'un en büyük göller yöresidir. 113 km²'lik göl alanına sahip olan Braslav göller yöresinde 30'dan fazla göl bulunmaktadır. Vittebsk oblastının batısında, Letonya ve Litvanya sınır bölgelerine yakın konumda yer alan Braslav Göller Yöresinin başlıca büyük gölleri ise şunlardır: Drivyati, Snudi, Riçi, Strusto, Uklya, Nobi, Obster, Obole, Obsterno, İkazn, Voloso, Nespiş, Nedrovo, Nıvyata, Dolgoe, Visokoe, Boginskoe, Sita ve Raka.⁵² Braslav yöresi av turizmi, spor turizmi ve ekolojik turizmi potansiyeli bakımından Belarus'un en elverişli bölgelerinin başında gelir. Belarus'un ikinci büyük göller yöresi olan Naroç 100 km²'lik alana sahiptir. Burası aynı zamanda beş alt göl yöresini kapsar: Naroç göller yöresi,⁵³ Myadel göller yöresi, Bolduk göller yöresi, Svirsk göller yöresi ve Şvakştinsk göller yöresi:

- Naroç göller yöresinde 14 göl yer alır. Yörenin başlıca büyük gölleri şunlardır: Naroç, Myastroü, Batarino, Beloe, Gryadskoe, Zaportovo, Kozie, Skripovo, Mlinok Podşapie.
- Myadel göller yöresinde ise toplam 11 göl vardır. Bu göllerin başlıcaları şunlardır: Myadel, Volçino, Lotvini, Rudakovo, Rossohi, Hodosi, Çertok, Barsuki.
- Bolduk göller yöresi, alt göl yöreleri içinde en fazla göle sahip kesimdir. Bolduk'ta toplam 15 göl bulunur. Bu göllerin başlıcaları şunlardır: Bolduk, Glublya, Glubelka, İlşniya, Okunek, Svinok, Mertvoe, Gluhoe, Amşernik ve Yaçmenets.

⁵¹ Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., Geografiya Belarusi, İzdatelstvo "Narodnaya Asveta", Minsk, 2012, s. 79-81

⁵² Braslav Göller Yöresi ile ilgili bakınız: Lokotko, A. İ., Knyazeva, O. N., Morozov, E. V., İzotova, O. V., Turistiçeskaya Mozaika Belarusi, İzdatelskiy Dom "Belaruskaya Nauka", Minsk, 2011, s. 152-178

⁵³ Naroç Milli Parkı ve Naroç Göller Yöresi ile ilgili daha detaylı bilgi için bakınız: Agronov, A. G., Lyuştik, V. S., Jukov, T. V., Vodnie Resursi Natsionalnogo Parka Naroçanskiy, İzdatelstvo "Riftur Print", Minsk, 2012

- Svirsk göller yöresinde ise sadece 4 göl vardır: Svir, Vişnevskoe, Svirnişte ve Gluhoe.
- Şvaktinsk göller yöresinde de sadece 3 göl vardır: Velikie Şvaktşti, Malie Şvaktşti ve Belogolovoe.⁵⁴

Tablo 4: Belarus'ta Yüzölçümü 10 km²'den Büyük Olan Göller ve Başlıca Özellikleri⁵⁵

Göl	Yüzölçümü (km ²)	Maksimum Derinlik (m)	Yer Aldığı Oblast (il)	Yer Aldığı Rayon (ilçe)
Naroç	79,6	24,8	Minsk	Myadelskiy
Osveyskoe	62,8	7,5	Vitebsk	Verhnedvinskiy
Drisvyati	44,5	31,0	Vitebsk	Braslavskiy
Çervonoe	40,8	2,9	Gomel	Jitkoviçskiy
Lukomliskoe	37,7	11,5	Vitebsk	Çaşnikskiy
Drivyati	36,1	12,0	Vitebsk	Braslavskiy
Viygonoştanskoe	26,0	2,3	Brest	İvatseviçskiy
Neşterdo	24,6	8,1	Vitebsk	Rossonskiy
Svir	22,3	8,7	Minsk	Myadelskiy
Snudi	22,0	16,5	Vitebsk	Braslavskiy
Çernoe	17,3	3,0	Brest	Berozovskiy
Myadel	16,2	24,6	Minsk	Myadelskiy
Lisno	15,7	6,1	Vitebsk	Verhnedvinskiy
Ezerişte	15,4	11,5	Vitebsk	Gorodokskiy
Selyava	15,0	17,6	Minsk	Krupskiy
Boginskoe	13,2	15,0	Vitebsk	Braslavskiy
Myastro	13,1	11,3	Minsk	Myadelskiy
Strusto	13,0	23,0	Vitebsk	Braslavskiy
Riçi	12,8	51,9	Vitebsk	Braslavskiy
Losvido	11,4	20,2	Vitebsk	Gorodokskiy
Sporovskoe	11,1	1,5	Brest	Berozovskiy
Lepelskoe	10,2	33,7	Vitebsk	Lepelskiy

Belarus'un üçüncü büyük göller yöresi olan Uşaçi 75 km²'lik göl alanı üzerinde yaklaşık 60 gölü kapsamaktadır. Vitbesk oblast sınırları içinde Lepel-Uşaçi yöresinde yer alan bu göller yöresinin en büyük gölleri şunlardır: Çerstvyadskoe, Yanovo, Paulskoe, Otolovo, Polozerie, Berezovskoe, Krivoe ve Gomel.⁵⁶ Naroç ve Uşaçi yöreleri temiz gölleri,

⁵⁴ Agronov, A. G., Lyuştik, V. S., Jukov, T. V., Vodnie Resursi Natsionalnogo Parka Naroçanskiy, İzdatelstvo "Riftur Print", Minsk, 2012, s. 4-9

⁵⁵ Reşetnikov, D. G., Geografiya Turizma Belarus. Uçebno Metodičeskoe Posobie, İzdatelstvo "Çetire Çetverti", Minsk, 2011, s. 53

⁵⁶ Daha detaylı bilgi için bakınız: <http://www.fishtour.by/lakes/?cat=1101>

ormanları ve yaban hayatının doğal çekicilikleri ile her yıl binlerce turist çekmektedirler.

Sulama, balıkçılık, rekreasyon faaliyetleri, peyzaj estetiği, hayvancılık faaliyetleri vb. farklı nedenlere bağlı olarak, Belarus'ta 1500'den fazla irili ufaklı gölet inşa edilmiştir. Doğal göllerin olmadığı ve su kaynakların sınırlı olduğu kırsal kesimlerde bu tür göletlere sıkça rastlanmaktadır. Doğal göllerin zamanla sazlık ve otlarla kaplanması, sığlaşması sonucunda birçok göl sulak alan niteliğindeki alana dönüşmektedir. Belarus'un güneyinde yer alan Pripyat havzası ve Poleskaya nizmenost (Polesye Ovası) sulak alanlar bakımından ülkenin en zengin bölgesidir. Yüksek ve engebeli olmayan topografya şartları, arazinin düşük eğim derecesi, zengin yerüstü ve yer altı su kaynakları bu bölgede sulak alanların gelişmesine zemin hazırlamıştır. Ancak ne var ki sulak alanların geniş bir alanda dağılışı göstermesi yer aldıkları sahalarda ulaşım, tarım, sanayi ve yerleşme faaliyetlerini zorlaştırmaktadır. Belarus'ta ekolojik ve kırsal turizmin gelişme göstermesi ile bu tür alanlardan ekonomik yararlanma çok üst seviyelere çıkabilecektir.

Tablo 5: Belarus'ta Yer Alan Başlıca Baraj Gölleri ve Özellikleri⁵⁷

Baraj Gölü	Yüzölçümü (km ²)	Yer Aldığı Akarsu Havzası ⁵⁸	Yer Aldığı Oblast (İl)
Horobrovka	31,97	Zapadnaya Dvina	Vitebsk
Ezeriştinskoe	16,60	Zapadnaya Dvina	Vitebsk
Belovejskaya Puşta	3,32	Zapadny Bug	Brest
Lukovskoe	5,04	Zapadny Bug	Brest
Vileyskoe	77,00	Neman	Minsk
Zelvenskoe	11,90	Neman	Grodno
Zaslavskoe	26,86	Dnepr	Minsk
Osipoviçskoe	11,87	Dnepr	Mogilev
Svetlogorskoe	14,37	Dnepr	Gomel
Çigirinskoe	21,19	Dnepr	Mogilev
Krasnoslobodksoe	23,65	Pripyat	Minsk
Lyubanskoe	22,50	Pripyat	Minsk
Pogost	16,16	Pripyat	Brest
Selets	20,70	Pripyat	Brest
Soligorskoe	23,10	Pripyat	Minsk

⁵⁷ Kosteviç, İ. A., İzuçаем Belarus. Statistika Dlya Şkolnikov, Natsionalny Statistiçeskiy Komitet Respubliki Belarus, İzdatelstvo "Adukatsiya i Viyhavanne", Minsk, 2012, s. 21

⁵⁸ Tablodaki tüm akarsular Belarus'taki orijinal Rusça isimleriyle Türkçeleştirilmeden yazılmıştır.

Belarus arazisinin büyük bir bölümünün alçak düzlükler ve az eğimli ovalardan meydana gelmesi bu ülkenin büyük kapasiteli ve güçlü hidroelektrik santrallerinden yoksun olmasına neden olmuştur. Bu nedenle komşu ülkelerle karşılaştırıldığında Belarus'un hidroelektrik üretim potansiyelinin düşük olduğu görülür. Örneğin, Litvanya'nın yıllık hidroelektrik üretim potansiyeli 1,5 milyar/kWh, Polonya'nın 7,0 milyar/kWh, Ukrayna'nın da 19,0 milyar/kWh iken Belarus'un hidroelektrik potansiyeli sadece 1,3 milyar/kWh'tir. Belarus'ta çeşitli tarihlerde, farklı akarsular üzerinde, değişik yararlanma amaçlarıyla çeşitli büyüklükte barajlar inşa edilmiştir (Tablo 5). Bugün ülkedeki toplam baraj sayısı 160 civarındadır. Yüzölçümü bakımından en büyük baraj gölü ise 77 km.²'lik alana sahip olan Vileysk gölüdür (Tablo 5). Vileysk-Minsk su sisteminin başlangıç halkası olan bu baraj gölü başkent Minsk'in en önemli tatlı su kaynağını oluşturmaktadır.⁵⁹ Belarus'taki baraj göllerin derinliği fazla olmamasına rağmen, bazıları büyük su rezervine ve geniş yüzölçümüne sahiptirler. Örneğin ülke içindeki 160 baraj gölünden 16'sının su hacmi 50 milyon m³'ü aşmaktadır.⁶⁰

5. Sonuç ve Değerlendirme

Çalışmanın bu bölümünde Belarus'u bir ülke olarak farklı kılan, temel ülke özellikleri, açıklanmaya çalışılmıştır. Diğer yandan Belarus'u diğer Postsovyet cumhuriyetlerinden ayıran başlıca özellikler irdelenerek, Türkiye açısından sunmuş olduğu bazı fırsatlara dikkat çekilmek istenmiştir.

Belarus Türkiye'de çok fazla bilinmeyen, dış ilişkilerin çok güçlü olmadığı, hakkında çok fazla araştırma bulunmayan Postsovyet cumhuriyetlerin başında gelir. Belarus, Slav ve Batı medeniyeti kültürel değerlerinin; Ortodoks ve Katolik inançlarını benimseyen toplulukların; ekonomide sosyalist ve liberal yaklaşımların; zenginlik ile fakirliğin ilginç bir şekilde harmanlandığı bir ülkedir. Belarus dışında bu tür karakteristik özelliklere sahip başka bir Avrupa ülkesi olmadığı söylenebilir. Batı dünyasına meydan okuyan, komşu ülkelerle sık sık politik restleşmeler yaşayan ama kendi ulusal çıkarlar ve değerler konusunda aşırı hassas ve tavizsiz olan bu ülke kendi bildiği yolda ilerlerken bazıları tarafından alkışlanmakta, bazıları tarafından ise sert eleştirilere maruz kalmaktadır. Bu nedenle "görecelik" ve "değişkenlik" Belarus'un kültürünü, tarihini, siyasal

⁵⁹ Myasnikoviç, M. V., Samuel, S. P., Desyatnik, N. V., Volçenko, A. V., Sovremennaya Belarus. Entsiklopedičeskiy Spravočnik v Treh Toma. Tom 1, İzdatelskiy Dom "Belaruskaya Nauka", Minsk, 2006, s. 60-65

⁶⁰ Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., Geografiya Belarusi, İzdatelstvo "Narodnaya Asveta", Minsk, 2012, s. 81-82

yapısını ve ekonomik yaşamını algılamada çok önemli iki etkindir. Hem jeopolitik ve jeoekonomik tercihlerde, hem eğitim, sanat, iktisadi planlama veya gündelik yaşamda Belarus realitesini yansıtan “görecelik” ve “değişkenlik” kavramları, kardeş iki sihirli kelime olarak yan yana varlığını sürdürmektedirler.

- SSCB’den en isteksiz ayrılan cumhuriyet Belarus’tur. Bugün de SSCB’nin tekrar diriltilmesini en çok arzu eden ulusların başında Belaruslar gelir. Nitekim Belarus, çok sayıda araştırmacı ve uzman tarafından Avrupa’nın son sosyalist ülkesi olarak tanımlanmaktadır. Gerçekten de ülkedeki güncel mimari yapılardan, eğitim sistemine kadar, ekonomik kalkınma anlayışından kültürel yaşama kadar her alanda sosyalist mirasın sürdürüldüğü belirgin olarak hissedilmektedir. Belarus siyasal yönetim ve ekonomik kalkınma anlayışları bakımından küresel siyasi platformda Çin Halk Cumhuriyeti ile Kuzey Kore arasında konumlandırılabilir. Ancak Çin’de olduğu gibi Belarus hükümetleri de hem kapitalizmin hem de sosyalizmin en olumlu, en faydalı yönlerini bir araya getirerek çağa uyumlu bir sistem yaratmaya çalışmaktadırlar.
- Postsovyet cumhuriyetleri arasında gerek ekonomi, gerekse siyasi ve askeri ilişkiler bakımından Rusya Federasyonuna en bağımlı ülke Belarus’tur. Rusya ile Belarus arasında 1999 yılında imzalanan ortak devlet antlaşması iki ülke arasındaki işbirliğini daha da arttırmış; bu iki devleti adeta bütünleştirmiştir. Daha da önemlisi, dil, sanat, edebiyat, eğitim ve kültür alanlarında, kendini Ruslara en yakın hissedenden halkların başında Belaruslar gelir. Belarus ve Rus halkı adeta aynı ulusun, aynı kültürün, aynı medeniyetin ikiz parçalarıdır. Sıradan işçiden cumhurbaşkanına, ilkokul öğrencisinden milletvekiline kadar, sıradan köylüden fabrika yöneticisine kadar halkın neredeyse tamamının gündelik hayatta Rus Dilini kullanması Sovyet kültür mirasının bir yansımasıdır. 1991 yılında bağımsızlığını kazanan Belarus, 1995 yılında Rus dilini “resmi ulusal dil” olarak kabul etmiştir. Postsovyet cumhuriyetler içinde Rus dilini resmi ulusal dil olarak kendi meclisinde onaylayıp kabul eden ilk ülke Belarus olmuştur.⁶¹ Belarus ve Rus kimlikleri, ülkede adeta iki dilli ve iki kültürlü bir beşeri yapı oluşturmuştur. Belarusça ve Rusça dillerinin her ikisi de resmi dil olarak kabul edilmesine karşın, Belarus halkı genellikle Rusça konuşmaktadır. Belarus nüfusunun %60’ı Belarus dilini ana dil olarak kabul etmiş olsa da, ulusal nüfusun sadece %23’ü

⁶¹ Daha detaylı bilgi için bakınız: Kristev, V. & Mihaylov, V., Regionalni Geopolitičeski İzsledvaniya, İzdatelska Kışta “Steno”, Varna, 2009, s. 172-177

gündelik iletişim dili olarak Belarusça konuşurken; %70'i Rusçayı tercih etmektedir.⁶²

- Postsovyet cumhuriyetleri arasında ekonomide özelleştirmenin en yavaş ilerlediği, ABD ve Batı Avrupa sermayesinin ulusal pazarına girmekte en çok zorlandığı Avrupa ülkesi kuşkusuz Belarus'tur. ABD ve AB tarafından en çok eleştirilen, bu ülkelerle en inişli-çıkışlı, en soğuk siyasi ve ekonomik ilişkilere sahip Postsovyet devlet yine Belarus'tur. Washington açısından Belarus, NATO'nun doğuya ilerleyişini durduran inatçı bir engeldir, Moskova içinse AB ve NATO'nun ilerleyişini durduran güvenilir bir müttefiktir.
- Uluslararası siyaset sahnesinde Belarus, Doğu ve Batı Avrupa ülkeleri, Karadeniz ve Baltık ülkeleri, BDT ve AB ülkeleri arasında bir tampon devlet iken, ticaret ve ulaşım bakımından da bir geçiş ülkesidir. Kuşkusuz bu hassas coğrafi konumu Belarus'a birçok avantajla birlikte çok sayıda dezavantaj da kazandırmıştır.
- Sovyet Rusya'nın dağılmasının ardından, 1994 yılında yapılan seçimleri kazanan A.G. Lukaşenko halen Belarus Devlet Başkanlığı görevindedir. ABD ve AB yönetimleri birçok politik ve ticari konuda uluslararası hukuka aykırı yasa ve kuralların varlığı nedeniyle Belarus yönetimini diktatörlükle itham etmektedirler. Özellikle politik suçlar ve insan hakları ihlalleri nedeniyle Avrupa Birliği tarafından yaptırımlar uygulanan bir ülke durumundadır. Bu yaptırımlardan birisi 2006 yılında Lukaşenko ile beraber Belarus yönetimindeki 31 kişilik diğer üst düzey yetkilinin AB ülkelerine seyahatlerinin yasaklanmasıydı. Yine 2006 yılında Avrupa Birliği, Lukaşenko ve 35 hükümet yetkilisinin hesaplarını dondurma kararı almıştır. Son dönemde Belarus aktif ve çok yönlü bir dış politika siyaseti izleyerek hem Rusya ve BDT, hem ABD ve AB ülkeleriyle sıcak ilişkiler kurarak, dengeli bir yaklaşım sergilemektedir.
- Makedonya, Bosna-Hersek, Sırbistan ve Bulgaristan'da görülen Balkan kültürel-jeopolitik mozaik, Belarus'ta Baltık-Slav mozaigi olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı tarihsel dönemlerde Belarus halkının bazen Litvanya Büyük Düklüğü, bazen Rus Çarlığı, bazen Polonya devlet sınırları içinde varlığını sürdürmesi, bu mozaigin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Polonya-Rusya-Litvanya karışımı bir kültürel kokteyl hazırlanmış olsa kuşkusuz adı Belarus kokteyli olurdu. Gerçekten de Belarus tarihi, Belarus kültürü, Belarus siyasi yaşamı bu üç komşu ülkenin değerleri ve karakteristik özellikleri ile adeta iç içe geçmiş

⁶² Brilevskiy, M. N., Smolyakov, G. S., "Geografıya Belarusı", İzdatelskiy Dom "Narodnaya Asveta", Minsk, 2012, s. 173

durumdadır.⁶³ Bir başka anlatımla, Rusya, Polonya ve Litvanya üçlüsü Belarus devletinin kültürel, tarihsel, ekonomik ve siyasal kaderini temelden etkileyen ilk ülke grubunu oluştururken; İsveç, Ukrayna, Letonya ve Almanya ise Belarus üzerinde etkili olmuş ikincil ülke grubunu oluşturmaktadırlar.⁶⁴

- Belarus, bünyesinde çeşitli zıtlıklar barındıran bir ülkedir. Bu nedenle sıradan yabancı bir ziyaretçinin başkent Minsk'te 1 haftalık bir turistik gezi sonunda kolaylıkla tanımlayamayacağı, algılayamayacağı, kavrayamayacağı bir ülkedir. Belarus ne doğudur ne batı, ne tam olarak bir Baltık devleti ne de koyu bir Ortodoks devletidir; ne Rusya'ya benzer ne de Polonya veya Ukrayna'ya. Belarus'u komşu ülkelerden ayıran özellikleri ülkenin yaşadığı tarihsel, kültürel süreçlerde; stratejik coğrafi konumunda; kendine özgü yaşam ve kalkınma anlayışında; kendine özgü siyasal ve toplumsal dinamiklerinde saklıdır. Ama görünen o ki yakın bir gelecekte Belarus kendi kalkınma ve gelişme anlayışından, kendi kültür ve medeniyet anlayışından vazgeçmeyerek, sovyetik-sosyalist miras altında çizdiği yoluna devam edecektir. En azından Lukaşenko yaşadığı sürece bunun böylece olacağı kesin gibidir. Fakat Lukaşenko sonrası dönemde ülkenin farklı bir yol çizgisine geçip geçmeyeceğini şimdiden söylemek oldukça güçtür.
- Son dönemde Türkiye ile Belarus arasındaki ilişkiler ve özellikle turizm ve ekonomik ilişkiler hızlı bir gelişme içindedir. Bu bakımdan turizm, iki ülke arasındaki ilişkilerde özel yere sahiptir. Belarusların Türkiye'ye olan ilgi ve turistik talebi her geçen gün artmaktadır. Bu sürecin bir yansıması olarak 2014 yılı başından itibaren Türkiye ile Belarus arasında vizeler karşılıklı olarak kaldırılacaktır. Bu yeni uygulamanın Türkiye'den Belarus'a giden turist sayısında büyük ölçüde artış olması beklenmektedir. Diğer yandan Belarus ile Türkiye'nin turizm alanında yapabileceği birçok ortak yatırım alanı bulunmaktadır. Nitekim günümüzde de Belarus'ta bazı büyük otellerin inşaat ve işletmeleri de Türk yatırımcılar tarafından gerçekleştirilmektedir.⁶⁵
- Belarus ile Türkiye'nin işbirliği yapabileceği alanların yavaş yavaş belirmesiyle çeşitli anlaşmalar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu işbirliğinin en son kanıtlarından birisi traktör üretiminde yapılan önemli

⁶³ Belarus tarihi ile ilgili bakınız: Goluboviç, V. İ., Bohan, Y. N., İstoriya Belarusi v Kontekste Mirovih Tsivilizatsiy, İzdatelstvo Ekoperspektiva, Minsk, 2011

⁶⁴ Belarus'un coğrafi konum özellikleriyle ilgili bakınız: Doikov, V. & Demendjiev, A., Evropa. Stopanska Geografiya, İzdatelstvo Parnas, Bilgariya, 2000, s. 279-284

⁶⁵ Türkler tarafından işletilen Minsk kentindeki "Growne Plaza" oteli buna örnek gösterilebilir.

bir anlaşmadır. “Belarus Traktör” Sovyet döneminden itibaren dünyanın önde gelen bir markasıdır. II. Dünya Savaşı’ndan sonra Belarus’ta kurulan fabrika yıllarca Sovyetler Birliği’nin traktör ihtiyacını karşılayan geniş üretim yelpazesıyla dikkat çekmiştir. Günümüzde otomotiv sektörünün anavatanları olan ABD ve Almanya dâhil olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerine ihracat yapan Belarus Traktör, Türk yatırımcıların da ilgisini çekmiştir. Kasım 2013 itibarıyla Belarus Traktör için üç ülke arasında (Belarus, Kırgızistan ve Türkiye) ortak bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde 2015 yılına kadar yılda 5 bin Belarus traktörü üretme kapasitesine sahip bir tesisin Türkiye’de kurulması öngörülmektedir. Tesisin kuruluş yeri olarak Tokat ya da Düzce illeri arasında kısa bir süre içinde tercih yapılarak, üretim aşamasına geçilmesi beklenmektedir.

- Türkiye’nin Belarus’ta ilgi göstermesi gereken bir diğer önemli nokta lojistik ve taşımacılık sektörüdür. Belarus’un coğrafi konum özelliklerine bağlı olarak kuzey-güney, batı-doğu ulaşım koridorlarında lojistik ve taşımacılık potansiyeli çok yüksektir. Ayrıca Belarus, Kazakistan ve Rusya arasındaki gümrük birliği 1 Ocak 2014’ten itibaren tek ekonomik bölge haline gelmiştir. Bu durum göz önüne alındığında Belarus geniş bir coğrafi alanın adeta batıya açılan kapısı olacaktır. Bu yeni süreç, Türkiye’de büyük gelişme gösteren lojistik ve taşımacılık sektörü bakımından önemli fırsatlar sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Agronov, A. G., Lyuştik, V. S., Jukov, T. V., *Vodnie Resursi Natsionalnogo Parka Naroçanskiy*, İzdatelstvo “Riftur Print”, Minsk, 2012
- Atalay, İ., *Genel Fiziki Coğrafya*, META Basım, İzmir, 2005
- Atalay, İ. *Resimli ve Haritalı Dünya Coğrafyası*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2001
- Atalay, İ. *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*, META Basım, İzmir, 2007
- Atasoy, E., *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 2010
- Atasoy, E., *Demografi Yazuları*, MKM Yayınları, Bursa, 2013
- Atasoy, E. *Coğrafya Bilimi ve Coğrafya Öğretimine Giriş*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 2004
- Atasoy, E., *Beşeri Sorunlar Açmazında Belarus Cumhuriyeti*, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 25, Cilt: 25, Yıl : 14, Bursa, 2013/2

- Atasoy, E. & Şenşekerçi, E., *Kentleşme Açısından Belarus*, Uludağ Üniversitesi II. Uluslararası Felsefe Kongresi “Şehir ve Felsefe”, Uludağ Üniversitesi, Yapım: Bursa Kültür A. Ş., Bursa, 2012
- Barançik, Y., *Osnovnite Vektori v Geopolitikata na Belarus*, Spisanie “Geopolitika & Geostrategiya”, Bilgarsko Geopolitičesko Drujestvo, Godina 6, Broy 1, Sofiya, 2009
- Bobkov, V. A. & Yakimçenko V. V., *Belarus v İntegratsionnyh Proektah*, Natsionalnaya Akademiya Nauk Belarusi İstitut Ekonomiki, İzdatelskiy Dom “Belaruskaya Nauka”, Minsk, 2011
- Brilevskiy, M. N. & Smolyakov, G. S., *Geografiya Belarusi*, İzdatelstvo “Narodnaya Asveta”, Minsk, 2012
- Bulatov A. S., *Strani i Regioni Mira: Ekonomiko-Političeskiy Spravoçnik*, İzdatelstvo Prospekt, Moskova, 2005
- Goluboviç, V. İ. & Bohan, Y. N., *İstoriya Belarusi v Kontekste Mirovih Tsvilizatsiy*, İzdatelstvo Ekoperspektiva, Minsk, 2011
- Gurko, A. V., Bondareviç, V. K. Kasperoviç, G. İ., Lokotko, A. İ., Babosov, E. M., KoşeleV, V. S., *Kto Jivet v Belarusi*, Natsionalnaya Akademiya Nauk Belarusi, İzdatelskiy Dom “Belaruskaya Nauka”, Minsk, 2012
- Günel, K., *Coğrafiyanın Siyasal Gücü*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1997
- Doğanay, H. & Sever, R., *Genel ve Fiziki Coğrafiya*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2011
- Doikov, V. & Demendjiev, A., *Evropa. Stopanska Geografiya*, İzdatelstvo Parnas, Bilgariya, 2000
- Jmoydak, R. A., *Geografiya Belarusi Atlas*, İzdatelskiy Dom RUP “Belkartografiya”, Minsk, 2009
- Juravlev, D., *Mir v Tsifrah 2005 Karmannyı Spravoçnik*, İzdatelstvo ZAO “Olimp-Biznes”, Moskova, 2005
- Klitsunovoy, V. A., *Selskiy Turizm Belarusi: Sovremennoe Sostoyanie i Perspektivi Razvitiya*, İzdatelskiy Dom “Çetirie Çetverti”, Minsk, 2011
- Kompanets, L. V., *Obştogeografičeskiy Atlas Belarusi. Spravoçnoe İzдание*, RUP “Belkartografiya”, İzdatelstvo “Belaruskiiy Dom Peçat”, Minsk, 2013
- Kosteviç, İ. A., *İzuçаем Belarus. Statistika Dlya Şkolnikov*, Natsionalniy Statističeskiy Komitet Respubliki Belarus, İzdatelstvo “Adukatsiya i Vıyhavanne”, Minsk, 2012
- Krasovskiy, K. K., *Transformatsiya Demografičeskih Struktur Belarusi v Naçale XXI. Veka*, Sbornik “Problemi Ustoyçivogo Razvitiya

Regionov Belarus i Sopredelnih Stran” Sbornik Naučnih Statey Vtoroy Mejdunarodnoy Naučno-Praktičeskoy Konferentsii 27-29 Marta 2012, Otpečatano v UO “MGU İmeni A. A. Kuleşova”, Mogilev, 2012

- Krasovskiy, K. K., *Urbanističeskaya Evolyutsiya Belarusi*, BRGU İmeni A. S. Puşkina, Brest, 2009
- Kristev, V. & Mihaylov, V., *Regionalni Geopolitičeski İzsledvaniya*, İzdatelska Kışta “Steno”, Varna, 2009
- Kristev, V., *Geopolitičesko Polojenie na Belarus*, Statiya v Knigata: *Regionalni Geopolitičeski İzsledvaniya*, İzdatelska Kışta “Steno”, Varna, 2009
- Lavrov, S. B. V. & Kaledin, N. V., *Ekonomiçeskaya, Sotsialnaya i Političeskaya Geografiya Mira. Regioni i Strani*, İzdatelstvo Gardariki, Moskova, 2003
- Lemeşevskiy, İ. M., *Natsionalnaya Ekonomika Belarusi. Osnovi Strategii Razvitiya*, “FUA inform”, Minsk, 2012
- Lokotko, A. İ., Knyazeva, O. N., Morozov, E. V., İzotova, O. V., *Turistiçeskaya Mozaika Belarusi*, İzdatelskiy Dom “Belaruskaya Nauka”, Minsk, 2011
- Lukanov, A. Bojinov, N. Dimitrov, S., *Stranite v Sveta 2005-2006, Spravočnik*, İzdatelstvo Gloriya Palas, Sofya, 2005
- Malahov, O. A., *Demografiçeski Protsesi i Sotsialnaya Sreda*, Sbornik “Problemi Ustoyçivogo Razvitiya Regionov Belarus i Sopredelnih Stran” Sbornik Naučnih Statey Vtoroy Mejdunarodnoy Naučno-Praktičeskoy Konferentsii 27-29 Marta 2012, Otpečatano v UO “MGU İmeni A. A. Kuleşova”, Mogilev, 2012
- Menlik, V. A., *Osnovi İdeologii Beloruskogo Gosudarstvo*, İzdatelskiy Dom “Vıyşeyşaya Şkola”, Minsk, 2011
- Mihaylov, V., *Stranite ot Vişegradskata Grupa – 20 Godini Sled “Nejnite Revolyutsii,*, Statiya v Knigata: *Regionalni Geopolitičeski İzsledvaniya*, İzdatelska Kışta “Steno”, Varna, 2009
- Mihaylov, V., *Tsivilizatsionnitate i Geopolitičeskite Kristopitişta na Slavyanskiya Svyat*, Statiya v Knigata: *Regionalni Geopolitičeski İzsledvaniya*, İzdatelska Kışta “Steno”, Varna, 2009
- Myasnikovič, M. V., Samuel, S. P., Desyatnik, N. V., Volçenko, A. V., *Sovremennaya Belarus. Entsiklopediçeskiy Spravočnik v Treh Toma. Tom 1*, İzdatelskiy Dom “Belaruskaya Nauka”, Minsk, 2006
- Pirojnik, İ. İ., *Geopolitika v Sovremennom Mire*, İzdatelstvo “Tetra Sistem”, Minsk, 2008

- Prihodčenko, O. Ī., *Natsionalnaya Ekonomika Belarusi*, Īzdatelstvo "FUAINform", Minsk, 2009
- Pozdnyak, G. V. & Polunkina, N. N. (2003) *Atlas Mira*, Federalnaya Slujba Geodeziya i Kartografi Rosii, PKO "Kartografiya", Īzdatelskiy Dom "Oniks 21 Vek", Moskova.
- Proleskovskiy, O. V., Kravtsov, S. P., Çeštevik, A. B., *Belarus i Strani Mira*, Īnformatsionno-Analitiçeskiy Tsent pri Adminstratsii Prezidenta Respubliki Belarus, Ministerstvo Statistiki i Analiza Respubliki Belarus, Minsk, 2008
- Rešetnikov, D. G., *Geografiya Turizma Belarus. Uçebno Metodiçeskoe Posobie*, Īzdatelstvo "Çetire Çetverti", Minsk, 2011
- Samuel, S. P., Desyatnik, N. V., Volçenko, A. V., *Sovremennaya Belarus. Emtsiklopediçeskiy Spravoçnik v Treh Toma. Tom 2*, Īzdatelskiy Dom "Belaruskaya Nauka", Minsk, 2006
- Simonoviç, L., Plitkeviç, S., Mitrofanov, D., *Belarus – Putevoditel*, Ruskiy Gid Poliglot, Īzdatelstvo "Ayaks-Press", Moskva, 2012
- Slaveykov, P. & Zlatunova, D., *Geografiya na Balgariya*, Īzdatelstvo Paradigma, Sofya, 2005
- Solodovnikov, S. Y. & Nikitenko, P. G., *Demografiçeskaya Situatsiya, Çeloveçeskiy i Sotsialny Kapital Respubliki Belarus; Sistemnyy Analiz i Otsenka*, Natsionalnaya Akademiya Nauk Belarusi, Īnstitut Ekonomiki, Īzdatelskiy Dom "Belaruskaya Nauka", Minsk, 2008
- Stabnikov, V., *Mir v Tsifrah – 2011. Karmanny Spravoçnik*, Īzdatelstvo "Olimp-Biznes", Moskova, 2011
- Şaruho, Ī. N. & Tupitsina, N. B., *Pokazateli i Kriteri Otsenki Kulturno-Geografiçeskogo Potantsiala*, Sbornik "Problemi Ustoyçivogo Razvitiya Regionov Belarus i Sopredelnih Stran" Sbornik Nauçnih Statey Vtoroy Mejdunarodnoy Nauçno-Praktiçeskoy Konferentsii 27-29 Marta 2012, Otpeçatano v UO "MGU Īmeni A. A. Kuleşova", Mogilev, 2012
- Şaruho, Ī. N., Pirojnikai Ī. Ī., Barinoviy, Ī. Ī., Poznyakov, A. L., *Problemi Ustoyçivogo Razvitiya Regionov Belarus i Sopredelnih Stran*, Sbornik Nauçnih Statey Vtoroy Mejdunarodnoy Nauçno-Praktiçeskoy Konferentsii 27-29 Marta 2012, Otpeçatano v UO "MGU Īmeni A. A. Kuleşova", Mogilev, 2012
- Şaruho, Ī. N., "Geografiçeskoe Polojenie. Obştaya Karakteristika. Formirovanie Teritorii", Yayınlanmamış Ders Notları, Mogilev, 2012

- Vanina, N. G., Ganuştenko, N. N., İvçenkov, V. İ., *Belarus-Strana Tvoego Buduştego, Kniga Dlya Viypusnika*, “Paçatkovaya Şkola”, Minsk, 2010
- Zinovskiy, V. İ. & Palkovskaya, E. M., *Belarus v Tsifrah 2012. Statistiçeskiy Spravoçnik*, Natsionalniy Statistiçeskiy Komitet Respublika Belarus, Minsk, 2012
- Zinovskiy, V. İ., Kosteviç, İ. A., Kangro, İ. S., Kuhareviç, E. İ., *Belarus i Strani Mira. Statistiçeskiy Sbornik*, Natsionalniy Statistiçeskiy Komitet Respublika Belarus, Minsk, 2011
- Zubko, N. M., Kallaur, A. N., Zubko A. N., *Natsionalnaya Ekonomika Balarusi*, İzdatelskiy Dom “Tetra Sisems”, Minsk, 2012

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- <http://belavia.by/home/>
- <http://belstat.gov.by/>
- <http://by.holiday.by/park>
- <http://belarustourism.by/>
- <http://nasb.gov.by/rus/index.php>
- <http://www.belarus.by/en/>